

ЧЕСНІСТЬ З СОБОЮ

Никифорове серце краялося на шматки. Отак розкрається надвое, пустить кров, защемить, мов його сіллю посипле хто, й знов стулиться. Стулиться розкраяне Никифорове серце й ще раз защемить. Сами знаєте, як то щемить свіжа рана, коли її стулювати й розтулювати. Пальця вріжеш і то болить, а то ж серце! Серце штука тендітна: його не шпигай гострими шпильками, його не ріж осокою, а тільки подумай про щось широко, тепло—воно вже й защемить.

Таке ото було серце й у Никифора: подумає Никифор про щось широко, а серце й щемить, а разом з серцем щемить й увесь Никифор, кулаки йому твердішають і ліве око моргати починає само, і як розморгається, то й моргатиме поки Никифорове серце не заспокоїться. А серце Никифорове мало звичку щеміти, аж поки Никифор не перестане широко та тепло думати. А думати широко та тепло Никифор переставав аж тоді, коли...

Ні, треба інакше сказати далі, бо після „коли“, як почнеш переказувати, коли саме перестає Никифор думати широко, то й за день не перекажеш усього. Ну, приміром, щоб далеко не ходити,—гляне Никифор на школу й серце йому защемить. І хоч би Никифор дивився на школу цілий день, або й цілий тиждень—капосне Никифорове серце однак щемітиме.

Чудне якесь у Никифора серце, бо й чого ото йому щеміти, коли Никифор дивиться на школу? Сказати би школа стара, розвалена, мала, чи ще якийсь на їй гандж такий, що шкодить як слід учитися дітям, а то ж нічогісінько такого не було,—ні ганджу, ні самої школи. Так таки й не було школи, а раз нема школи, то який же гандж на ній могли відшукати Никифорові очі? Ніякісінького.

Трохи забігли ми наперед, бо як же чоловік при розумі може сумувати над тим, чого немає? Щоб звести кінці, мушу сказати одверто, що в селі Качанівці школи таки не було й Никифор дивився не на школу, а на те місце, де школі, на його думку, найзручніше було б стояти.

Отже, Никифор тільки минає те порожнє місце на вигоні, то й стане, зідхне, гляне, а серце йому й защемить.

Серце ж Никифорове вдалося, мабуть, у самого Никифора: над чим сумує Никифор, те болить і Никифоровому серцеві.

Никифор же найбільше сумує над шкільним місцем. Стане на вигоні, скрутить цигарку, закладе руки за спину, покрутить головою та:

— Ну й місцинка підходяща для школи, а, бач, гуляє і свині геть зрили її к лихій годині. Як же його далі без школи?

Чоловіки тільки примітять Никифора на вигоні з цигаркою в роті та руками за спиною, то вже й згукуються:

— А ходімо, он Никифор школу ставить.

Сходяться повагом, як ті гусаки з усіх боків, здоровкаються:

— Драстуй, Никифоре, з п'ятницею. Да, місце підходяще.

— Драстуйте, Никифоре Івановичу, як воно підскакується? Та коли вже воно в чорта ту школу нам поставлять?

Никифор Іванович урочисто піднімає козилок і:

— Драстуйте й вам і будьте здорові з п'ятницею. Я так думаю, що школи нам треба.

— Що й казати—треба. Не можна далі без школи. І нехай би місця не було.

Очі Никифору Івановичу запалюються, він переможно озирає всіх і окреслює рукою:

— Отут я давно намітив місце на школу. Школу отут, а повітку отут-о, а отут обгородить.

За хвилину всі забувають, що школи ще немає, бігають по вигону, розміряють кроками, де зручніше для школи, а де для повітки, сперечаються і навіть лаються. Будівничий запал охоплює всіх, а найдужче Никифора Івановича. Никифор Іванович шкутильгає на своїй нозі туди-сюди, крутиться, махає руками, сердиться. Всі мовчки слухають, а скінчив Никифор, вони, мов гуси:

— Гал-гал-гал!—і загелготіли та знов про ту школу.

Уже так, сонце на заході, чути:

— Ов-ра-а-а-ме, іди-и по-ра-ть-ся.

Тоді качанівці схаменуться, згадають, що грошей на школу немає і, закуривши, розходяться. Никифор Іванович іде з вигону останнім. Він наостанку ще раз крутне головою і так жалісно скаже:

— От містечко для школи. А бач, свині геть запаскудили.

На ті слова боляче защемить Никифорові в грудях, і в згоді сьогодні Никифор із своїм серцем.

Докуривши цигарку, Никифор Іванович кине бичка саме на те місце, де повинен бути шкільний ганок, чвіркне саме на те місце, де повинна бути середина школи і, сказавши сумовито—„да“, шкутильгає додому. Дерев'яна права нога трохи гальмує Никифорову ходу. Колись на двох ногах він ходив швидко, розмашисто, а тепер ходить, немов хтось смикає його ззаду за мотузочку. Жартома чоловіки завжди кажуть забавивши ще здалека Никифора:

— Отут гроші. Отут гроші.

Тоб-то йде Никифор так, ніби каже: „отут гроші“. А чого мова про гроші, то відомо, що у всіх на язичі гроші на школу. Бо тільки про ті гроші думав і говорив тепер Никифор Іванович, тільки про ті гроші говорили тепер качанівські чоловіки та хлопці, часом і жінки додавали:

— Як таки так без школи? Треба старатися на гроші.

І на тобі: прибігла звістка про самооподаткування на латання своїх сільських громадських дірок. Давно вже самі качанівці, то той, то інший кидали крилате слово про самооподаткування на школу, а що й досі не самооподаткувалися, то то вже не качанівська вина, а сказати, наша історична: не при звичайся і досі качанівці робити те, чого діло вимагає, усе чекають, що хтось звелить. Од віку ж бо робили те, що велів урядник чи справник.

Прибігла ота звістка про самообкладання, так качанівці на сході не обговорювали, чи треба самооподаткування, чи ні. Давно було вирішено, що школу час будувати. Тому на сході всі, як один, крикнули:

— Треба школи!

Так із сходу й рушили чоловіки на вигін: попереду Никифор Іванович, а за ним увесь сход. По боках підскакують майбутні школярі наввипередки з Жучками та Рудьками. Коло сільради лишилася сама президія сходу й мусила тягти стола та книги на вигін, щоб там закінчувать сход, оправдовуючи приказку:

— Не йде віл до ясел, то нехай ясла йдуть до вола.

На майдані тимчасом шкутильгав сюди-туди Никифор Іванович, міряв, махав руками, тупав дерев'яною ногою і доводив, що найзручніше школу поставити отут, а повітку шкільну отут і колодязь неодмінно викопать отут. Хто згоджувався, то неодмінно хотів викопать колодязь на шкільному місці, а школу поставити на колодязьному.

Президія кинула стола й собі зчепилася з Никифором Івановичом. Голова доводив, що школу треба чуточку-чуточку, ну на один крок, поставити лівіше од Никифорового плану. Секретар стояв на тому, що школі місце там, де Никифор хоче повітку поставити. Никифор Іванович, увесь упрілий, насмішкувато вислухав обох і повагом сказав, що:

— Обидва ви гавкаєте хто-зна чого, як місце школі тільки отут.

Нарешті всі згодилися, що поставити школу найкраще там, де розпланував Никифор Іванович. Записали постанову, проголосували й почали обмірковувати гуртом скільки грошей треба. Никифор Іванович витяг з кешені папірця й до останньої копійки вичитав скільки коштуватиме школа. Сход без поправок згодився з Никифоровою бухгалтерією. Щось там був гукнув дід Галайда:

— На чорта нам школа,—так усі як зашипіли:

— Ага, в тебе є за що вчить дітей у районі!—що Галайда закашлявся і сховався.

Усе записав секретар у протокол. Хотів голова закривати сход і згадав:

— Ми ж шкільної комісії не обрали!

На те громада аж здивувалася:

— Яка там ще комісія? Нехай Никифор Іванович становить школу.

Зрозуміло було, що тільки Никифорові до лиця будувати вимріяну ним школу. Було б страшною образою для нього обрати когось іншого. Те відчував кожен качанівець.

Почувши одностайну постанову громади, Никифор Іванович ураз змовк, нагнувся до чобота і щось довгенько длушпався коло підметка. Коли ж підвів голову, то очі чогось були червоні. Ну, може кров до голови вдарила, бо він же довго стояв нахилившись.

Сход розійшовся, а Никифор мабуть до перших півнів шкутильгав по вигоні, щось бурмотів сам до себе, одміряв палицею і голосно вигукував у темряві:

— Чи ти бач. Хм. Оце так. А ну ще так!

Пізно повернувся додому Никифор Іванович і не вечерявши ліг спати. Ногу одчепив і поклав під голову.

Тверда була дерев'яна нога й муляла голову Никифорові, та вже звик до неї. І здається без ноги під головою і не заснув би як слід. Дерев'яна нога—то було Никифорове минуле, а минуле він любив частенько згадувати, особливо за чаркою.

Ногу Никифорові одбила німецька куля ще на великій війні, і з дерев'яною ногою йому було багато мороки за часів революції.

Раз так просто трохи не загинув через неї: був комизаном, головою бідноти, забрав у діда Галайди землю та кожухи й поділив на бідноту. За те дід Галайда й уївся на Никифора. І інакше не скаже ще й тепер, як „чорт кривий“.

Ну, якось уночі банда в село та до його хати. Добре, що спав Никифор тоді все на городі в катразі,—такі часи тривожні були. Банда, значить, добивається до хати, а він з катраги рачки та до болота, до очеретів береться. Доліз до болота, хотів стать на ноги—лап, а дерев'яної ноги нема, забув у катразі. Біда: вертатися по ногу страшно, а лізти на одній в очерет не можна—упадеш десь у воду, не вирачуєш. Аж заплакав тоді з горя, що ніяк тікати без ноги. Ліг у траві та й думає:

— Тепер нехай убивають.

Коли ж якось минулося. Товклася, товклася банда в дворі, а до болота й не сюди то, чи не знала, де воно, чи побоялася. Так і одлежався Никифор у траві поки банда виїхала.

Згодом привик. Іде зручніше з дерев'яною: часом треба забити цвях чи ще що, а під рукою нічого нема. Зніме ногу й заб'є. Раз навіть од собачої тічки ногою одмахався: виліз на тин, одв'язав ногу і тільки которий пес скочить,—лусь ногою по писку,—о, не так наскакують! Так до ранку й одсидів на тину, а то б роздерли на клапті.

Покрутився до ранку на постелі Никифор, згадав та ще згадав і давнє й теперішнє. Розхвилювала школа—не спиться.

Чуть ранок настав—до роботи Никифор Іванович, школу будувать; впіймав голову сільради—наліг:

— Ну, то як же воно буде? Чи так—поговорили та й годі?

— Та знаєш...

— Нічого я не знаю. Збирай гроші та зганяй підводи глину возить.

І таку тверду політику повів Никифор Іванович, що за літо між ділом зіп'яли качанівці вже й школу, й колодязя викопали, аж не віриться нікому. Школярі насілися на матерів:

— Мамо, шийте торбу, бо вже швидко в школу.

А Никифора Івановича обступлять:

— Дядьку Никифоре, ге ж в-осени буде школа?

— Ге ж буде.

— І вчитель буде?

— Для чого вам учитель? Я сам, як візьму лозину та як поставлю вас на гречку...

— Ги-ги...

— От вам і ги-ги.

— А ми не будем балуваться.

— Не будете? Отто маладці. Зносьте ж за те лишень трісочки на купу—грубу топтитимете взимку в школі.

Зграйка дітлахів охоче кублитися коло готової школи, збирає трісочки, місить глину, носить мазальницям воду—раді всі.

А Никифор Іванович стане з лопатою, гляне на школу, на діток, усміхнеться у вуса та:

— А ну веселіше, для себе робите. Бач цястя дурним—школу ставимо. Як ми, то воли поганяли, не знали шкіл. Хіба в москалях було которий навчиться харамаркать п'єте через десяте. А-ну бігом мені.

Усі сміються, усі раді зробити так, як Никифор Іванович закомандує.

Одспівали мазальниці, протопили в грубах для проби грубники, зашклив шиби шкляр, почепили бляшану вивіску:

— Качанівська трудова школа чотирьохрічка імені „Паризької Комуни“

Замкнув Никифор Іванович шкільні двері новеньким дзвінким унутрішнім замком, погладив пестливо блискучу мідну ручку й кашлянув. Постояв на ганку, обійшов кругом школи, ще постояв. Стоїть отак, а в душі, щось незрозуміле: чи плакав би, чи радів би, чи скакав би.

— Сьогодні треба випить,—порішив. Не те, щоб пив Никифор Іванович.—Ні. Він пив тільки по святах. А хіба ж сьогодні не свято? Та ще яке свято!

— Піду до Гордія, там і посидимо.

Гордій—голова сільради саме був дома, радо пристав до Никифорової думки й побіг скликать бажаючих одсвяткувати закінчення школи. Нанесли горілки та закусок і почали:

— Дякувать же тобі, Никифоре Івановичу, що потрудився для громади.

— Так як подумаєш, то добре діло зробив Никифор Іванович, бо ми такий народ: поки хто за нас не зробить — сидітимемо та тільки балакатимемо.

— То нехай же буде у школі діток повно, — випийте, Никифоре Івановичу, прошу, першу найповнішу.

Здоровкаються отак качанівці до Никифора, раді всі і Никифор радий, аж горить увесь і серце його вже не щемить, а мов у полумиску з медом качається. Випивають та гомонять на радсшах качанівці, а там іще той та інший підходять з пляшками в кешені — ціле весілля в хаті зробили. Уже й співають почали. На дворі товпляться ті, хто в хату не влізе. Їм по чарці Никифор Іванович виносить, припрошує за школу нову до денця випити, щоб діти вчилися та розумніші були.

Ну, сказати, таке гульбище зняли, що й Микита з бубоном прийшов, танці серед двору завели й молоді та й старі котрі ухопить за поли в обидві руки та й піде топтатъ шпориш, що аж ну!

І вечір наступив і ніч зайшла, а качанівці й не нагулялись — тільки розсмакували, хто таки спочив хоч десь у кутку, а Никифор Іванович і не присідав — на ногах та на ногах. Де тільки й сили йому беруться: червоний, що твоя півонія, тільки очі маленькі зробилися та язик якийсь чи довгий, чи товстий став — повно його в роті. І не дуже вже ворухиться.

Отак і до вечора. Спочили хлопці трохи на шпориші серед двору та знов до чарок, коли Никифориха у двір сусіль з кочергою і простує до Никифора Івановича. Не встиг Никифор Іванович повернути язиком, хоч одне добре слово, — ухопила Никифориха Никифора за коміра та ну мірять кочергою. Утер Никифор Іванович безнадійно сльозу, ліг покірно на шпоришу, мовляв: хіба ж ти, несвідома жінко, можеш зрозуміти свого чоловіка? — І бач, як гулять — усі гуляли з Никифором, усі й співали й здоровкалися до нього, а од жінчиної кочерги, хоч би один боронив, розлізлися по двору, кинули товариша в небезпечному місці.

Била б може Никифориха Никифора й до ранку, ну ж злетіла кочерга з кочержилна, а саме дерев'яне кочержилно вже не так приставало до Никифорової спини, та й те треба сказати, що втомилася сердешна жінка. Утомилася, кинула кочержилно й голосно заплакала:

— П'яного непросипуший. Чи тобі мало одного дня, що ти цілих два дні п'єш. Мало тобі тієї клятої школи, що сидів коло неї ціле літо й додому не навертався, ти ще й хазяйство моє пропиватимеш. А ну йди додому. — Взяла за коміра Никифора Івановича однією рукою і потягла, мов кошеня, з двору. Тягне й сама голосить на все село. І чого голосить? Нехай би її тягли, тоді так, а то ж вона тягне. Мовчить Никифор Іванович, дума: хай тобі ледащо. Спасибі, хоч не доведеться тепер ти додому, — дотягне.

Голосила, голосила Никифориха та візьми брякни:

— Я тобі ту школу спаяю.

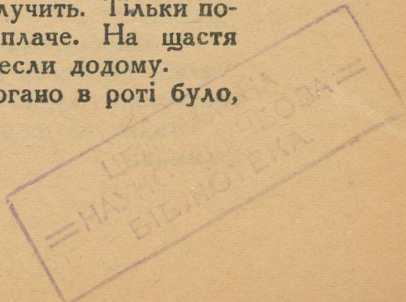
Який уже був п'яний Никифор Іванович, як там уже було йому бай- дуже до всього, а така жінчина нахвалка протверезила його на хвилину.

— Не пали, — закричав несамовито й укусив жінку за литку.

Чи з переляку, чи з гніву, як крикне Никифориха та сюди-туди, поночі, немає ніде поблизу цїпка. Крутнула до Никифора Івановича, одірвала його дерев'яну ногу й давай гамселить, де влучить. Тільки постогнує сердешний, а вона аж захекалася, пере та плаче. На щастя набігли чоловіки, визволили Никифора Івановича, однесли додому.

Прокинувся вранці Никифор, сплюнув, бо якось погано в роті було, почував побиті місця та до жінки:

— Де ти, скажена, діла ногу?

Шпурнула та мовчки ногу Никифорові й сердито заторохтіла горшками.

Узяв Никифор Іванович ногу, лапнув рукою там, де надівать її і раптом у крик:

— Гроші, гроші!

Так і похолонула Никифориха.

— Які гроші, чого ти кричиш?—аж у п'яту шпигнуло.

А Никифор Іванович уже дзиг'ю крутився коло дерев'яної ноги, зазирає до неї, аж обнюхує:

— Ой, лихо, нема грошей, пропали громадські гроші.

Підскочила ближче Никифориха:

— Які гроші кажи, не тривож мого серця,—загубив чи що?

— Загубив.

— Та й багато?

— Двісті.

— Ой, нещастя, де ж ти їх ховав?

— Отут.

Глянула Никифориха „отут“, а він видовбав у нозі скриньку, там ото й громадські гроші ховав.

— Шукай, поки ніхто не знайшов.

Побігли обое по вулиці до Гордієвого двору. Шукали, зняли на ноги все село. Нема. Загинули громадські гроші, цілих двісті карбованців.

Сів на колодці Никифор Іванович, затулив лице руками й довго так сидів. Стоять качанівці, дух затаїли—ой, щось воно буде.

Устав Никифор Іванович.

— Кликніть Гордія.

— Я тут.

Обернувся Никифор до громади:

— Простіть мене, люди, й прощайте. Загубив я громадські гроші, не можу я у вічі вам тепер глянуть. Піду од вас світ за очі.

Загули:

— Та господь з тобою, Никифоре,—хіба ми тобі що кажемо?

Голова Гордій, аж розсердився:

— Ти це що вигадуєш на похмілля? Які такі гроші громадські, де ти їх узяв?

Признався Никифор Іванович:

— Простіть мене, тільки хотів я, щоб як лучче було й ошадив на майстрах та на матеріалі аж двісті карбованців, усе думав на ті гроші приберемо нашу школу, як квіточку картинами та патретами вождів, а тепер бачу, що пропали гроші.

Як не заплакала громада: отакій-то вже хазяїн Никифор, по копійчці беріг громадські гроші й на—по-дурному десь згубив, ех, ти!

— То піду ж я од вас, бо не можу собі простити,—сказав Никифор Іванович і зняв перед громадою шапку—прощайте.

Гуде громада:

— Не йди, Никифоре, може ще знайдуться гроші, може хто найшов, то верне.

— Хто там уже верне своє щастя,—махнув рукою Никифор,—а я не хочу, щоб сказали, що я злодій, бо я сам перед собою тепер злодій. Прощайте!

Пошкандибав вулицею з села — „отут гроші“. Смішний і дорогий такий. Голосить Никифориха, утирають сльози бородаті качанівці, діти поховали голови матінкам у спідниці.

Виліз на перелаз голова Гордій, скинув шапку, очі червоні, до громади:

— А ну, люди, хто найшов гроші, верни. Не погибать же такому чоловікові,—строго так очима повів по громаді. Дивиться, а баба Химка хлипає, за пазуху обома руками держиться. Кивнув Гордій з перелазу докірливо:

— Чи ти не здуріла, стара,—гроші найшла та й мовчиш?

Заголосила Химка:

— Ій бо знайшла на шляху, а вернуть боюся. І Никифора дуже жалько й боюся, щоб чого не було мені.

Аж засміявся Гордій:

— Дурна.

Уся громада засміялася:

— Дурна Химка, мабуть грошей жалько.

Діти засміялися:

— Ой, дурні, бабо, чужі гроші ховають у пазусі й плачуть.

А вже передні сунули навздогін за Никифором Івановичем.

— Стій, гроші знайшлися.

Обернувся Никифор Іванович та суворо так:

— Мабуть брешете. Покажіть!

Показали.

— Вони!

Усміхнувся і всі усміхнулися.

СЕКРЕТ ДЕКОХТУ

То вже здавна кажуть, що сова не приведе сокола. Виходило ж так, що як брати старого Гаврила Півня за сову, так його єдиний син Оврам уродився справді соколом, і давня прадідівська приказка зійшла на пси.

Старий Гаврило пив. Гаврилів батько й дід пили. Батьків батько й дід пили. Дідів батько й дід теж пили. Як розібратися так з ділом, то всі Півні пили з того часу, коли перший півень вийшов з малпи й зробив першого самогонного куба.

Півні пили тільки міцні напої: денатур, ганджу, самогон і декохт. Декохт робився з ганджі, або з денатуру, додавалося ще чорного перцю, тертого тютюну і ще чогось такого, що було родинною таємницею Півнів.

Про ту таємницю знав тільки найстарший у роду, і, вмираючи, передавав її старшому синові.

Люди сторонні—сусіди й односельці, знали про декохт півнівський тільки одно: від однієї чарки того декохту „вилазили очі на лоба“ або „очі ставали рогом“. Усі заздрили Півням і домагалися хоч раз у житті погостювати у Гаврила та відчутися насолоду від вилізання очей на лоба.

Старів Гаврило Півень та все позирав на свого сина-одинака Оврама, чи не час переказати йому таємницю декохту, бо отак колись даси дуба й понесеш її у домовину. Підростав син та серця батьківського не тишив, а болюче жалив: не брався Оврам до чарки, не сідав до гурту, не здоровкався до гостей, не знав ані однієї приказки за столом. Замість, по-півнівському, піднести чарку та:

— Пошли ж нам, господи, чого ж ми сами собі бажаємо,—він:

— І не наливайте, бо вона мені з-за вітру смердить, і така противна, що в потилицю коле.

За очі, щоб старий Гаврило не чув, люди казали:

— Не буде діла з Оврама. Чорзнащо, а не чоловік росте.

Гаврило, чуючи про такі балачки через другі-треті руки, журився:

— У кого він удався на мою голову? У всіх людей діти, як діти, а в мене...

Через віщо Оврам не любив пить, невідомо. Може справді вдався в кого-небудь непитушого. Зважаючи ж на те, що в Півнівському роду таких не було, лишалося думати, що Оврам удався в якогось чужого чоловіка, не гуляйгородського.

Нехай би й так. Нехай би й зрадив Оврам Півнівському родові, нехай би був нікчемним виродком у хаті свого батька,—таке вже щастя нещасного Гаврила Півня, що мусив лягати в домовину з родинним секретом декохту.

Та так воно вже ведеться, що на бідного Макара не тільки всі шишки сиплються, а ще й кози скачуть. Так і Гаврилові: не тільки не пив Оврам сам—він ще й оголосив війну в селі всім питухам, усім самогонщикам, усім питвам—будь вони з хліба, цукру, молока, чи садовини.

Кажуть:—людина—тварина суспільна. Отже не обмежився і Оврам своєю батьківською хатою, а виступив на громадський терен, на терен гуляйгородської громади і став такою „гадюкою“, що ні один громадянин села Гуляйгорода не був певний у самому найпотаємнішому схові, що не наскочить Оврам Півненко з „босяками комсомолами“ і не потрощить на цурки куба та пляшок з свіжаком. На колінах лазив чоловік перед Оврамом, батечком рідним називав, а той розливав дорожній 90^о первак, мов непотрібну гнилу воду.

Проклинали гуляйгородці старого Гаврила Півня:

— І бодай тобі було очі вилупило, як ти вилупив отаку гадину на наше нещастя.

Гаврило в розпуді допитувався сина:

— Ну в кого ти тільки вдався?

Оврам радів запитатись про це матір, мовляв, їй про те напевне відомо, в кого він вдався. Він же, Оврам, нічого не може сказати, бо не пам'ятає.

Гаврило Півень був гуляйгородець, а всі гуляйгородці приставали до тієї думки, що чоловік непитуший—гірше злодія, камінь, а не чоловік. Без душі чоловік. Такого не впросиш, не вмолиш зроби ти, що тобі потрібно, і не може бути більшого нещастя для села, як обрати непитушого за голову сільради.

По гуляйгородському чоловік повинен бути таким, щоб перша друга чарка розв'язала йому язика, а друга пляшка, щоб розтоплювала його душу, як тепло віск. З таким чоловіком можна по-людському поговорити, такий і вип'є, і тебе послухає. Гуляйгородці навіть приказку пустили по світі:

— Чарка все на світі робить.

За такої от ситуації сталися події, що про них гуляйгородці говорили:

— І родилися, і хрестилися, а такого не було.

Перед різдвом, коли люди кололи кабанів, пекли ковбаси, варили кутю та узвар, пекли пироги з картоплею та маком, коли душа самого передового гуляйгородського незаможника губила під своїми ногами пролетарську платформу,—за тих передріздвяних днів комсомольці „наче показалися“: на чолі з Оврамом Півненком вони налітали несподівано туди, звідки тягло градусним димом, і трощили без жалю куби, розливали самогон.

Ховалися люди по ярах, по лісах, бо от-от різдво, а самогону й каплі немає через „бузовірів комсомольців“. І все йде з Оврама. Нюхне Оврам повітря і веде просто до куба, хоч ти його під землю зарий. Скаржилися гуляйгородці на Оврама голові сільради, так той:

— Мовчу я, мовчїть і ви. Бо такий поворот політики. Доведеться хльобать на різдво держспиртовський квасок.

— Куди ж воно годиться, Окіндєвичу? 40^о на різдво? Тут мало-мало 120—130 треба.

Голова безнадійно, співчуваючи, зідхав:

— Що ж ви зробите, як тепер яйця курей учать?

Лютуючи, коло чужих кубів, Оврам не спускав очей з підготовчої різдвяної кампанії і в батьківській хаті.

Проти куті, узвару та пирогів Оврам активно не виступав. Навіть зважувався споживати ті пережитки старого режиму, звичайно, підходячи до них з своєю ідеологією.

Настав день куті. Зранку до самої вечері, до смерку, мати не давала нічого їсти—гріх.

Оврам у селябуді пояснював:

— Таку ідеологічну установку куті, з постом цілий день, вигадала старорежимна буржуазія, щоб зголоднілий за день незаможник не так широко й завзято брався до класової боротьби. Ми ж, не одкидаючи куті, пирогів і ковбас, повинні використати стару буржуазну культуру та забобони і перетравити її по-своєму, тоб-то: не голодать цілий день, позираючи на ковбаси, а почать розговлятися зранку, продовжить удень і закінчити увечері. Такий підхід до куті тільки зміцнить наші незаможницькі та середняцькі ряди проти куркуля.

Старий Гаврило попереджував сина:

— Тільки приведеш свою босу команду до мене в двір і торкнешся до мого куба, то...

Оврам заспокоював батька:

— По-перше: комсомол не боса команда і треба вам не забувати перед ким ви носа задираєте, по-друге: двір не ваш, а наш, про що давно треба знати свідомому незаможникові.

Гаврило брав у руки макогона, продовжував дискусію:

— Ти з ким губу розпустив, з батьком? Чи може хочеш, щоб я з твоїх штанів зробив капусту? Я незаможник, і комсомол визнаю, як зміну, ну тільки ж хіба можна без горілки святкувати? Бога нема, попа не треба, горілки не пий. Ідоли. Куди ви нас ведете, що воно з нами буде?

Не бажаючи розводити довгих дискусій з людиною, в руках у якої макогін, Оврам радив по-дружньому:

— Аби я вам, тату, казав; політика політикою, а куба можна й побить. Гаврило безпорадно ставив макогона в коцюбник.

— Ну... ти в мене розговієшся. Я з тебе ідеологію вижену.

Почалося зранку. Оврам намірився був зробити установку різдва та куті на нову платформу і шатнувся по горшках. Мати вкрик, на крик ускочив батько з люшнею.

— Проти оточення не попреш,—чунав боки Оврам, тікаючи з двору до сельбуду,—треба зважати й на нашу культурну відсталість.

В обід прохав матір:

— Ну, мамо, дайте хоч скибку хліба, бо мені вже живота підтягло. Як ви не розумієте, що у вас свої убіждження, а в мене свої убіждження. Тепер кожен має право мати свої убіждження.

— Геть мені з убіждженнями, бузувіре, бо знов покличу батька. Прийде вечір, тоді й розговієшся кутею та й їстимеш.

— Кутя, мамо,—забобони...

— Хі—забобони? Гавриле, а йди-но до хати!

Оврам вискочив з хати, ішов до сельбуду, сумував:

— Що значить кутя? Кутя може бути пролетарська. Може я проливав кров за пролетарську кутю, а мене тепер примушують їсти кутю буржуазну.

Попорався старий Півень надворі, попоралася Півниха в хаті, кутю з узваром на покуті поставила, час уже й до вечері сідати, а Оврама нема з сельбуду.

Мовчить Півниха, мовчить і Півень. Моняються по хаті та прислухаються, чи не йде Оврам. Уже Гаврило й смирним ладаном покадив, уже й нові чоботи дьогтем вишмарував на завтра до церкви, вже чути й собаки на вечерників завалували по селі.

Усе поробили старі, у хаті, мов у церкві, по-святковому, а на душах у обох тривога: отак біс його батька зна, старістю вдвох вечеряй по-сирітському, мавши сина?

Спалакнула в рукав Півниха, сидючи коло печі, Гаврило бовкнув:

— А той де?

Тільки махнула стара рукою та нову сльозу втерла. Сіли таки до вечері, бо ще вечерники набіжать, а вони не вечеряли. Пригубила стара ложку з кутею та й поклала, тільки сльози знов—кап, кап.

Глянув Гаврило боком на неї, засопів і свою ложку поклав. Забув і мороза кликати до куті.

Вечеря ціла на столі, а вони обое сидять по кутках, мовчать, думають та наслухують, чи не застукотять коло порога синові знайомі кроки.

— Ну, то піду ж я,—встав нарешті Гаврило,—може до світа щось вижену.

— Не гнав би, Гавриле. Щось серце вість подає. Щоб чого не трапилося.

— До мене не прийдуть трусити. Сьогодні вони в тому сельбуді казяться. Чи сидітимемо всі святки без чарки? Треба ж запарку вигнати.

Натяг кожуха, пішов у клуню. Причинив щільно браму, розпалив куба. Гуготить куб, гріє Гаврилові коліна, так хороше сидіти й думати. Задумався Гаврило, коли брама—рип.

Так і похолонув: невже вловився?

— Драстуйте, дядьку Гавриле. З кутею вас. Що, капає вже?

Озираючись помалу Гаврило; й серце стало: Хома, Харитон, Макар, Санько, Клим—весь комсомол стоїть і зуби скалить.

— Дядько Гаврило декохт запарюють?

— Та ні, не декохт, а воду кип'ятять. Вони ж уже культурно живуть і п'ють тільки переварену воду.

— А-а-а.

— У них мабуть каторга желудка?

— Да ну да ж. Особливо на святки загострюється.

— Тільки кажуть, вип'ють сирої води, так і підступить під груди.

— Ото мабуть бактерії.

— Конешно бактерії...

— То тоді треба пийте переварену воду.

Гаврило від сорому та образи аж отерп. Язиком не ворухне ніяк, а ті далі:

— От, що то воно культура. А є ще й такі дурні, що наварить самогону і лигає, поки й очі на лоба полізуть.

— Да, неодмінно треба дідові Гаврилові видати медаль за передову культуру. Усе ж таки чоловік не поліз після вечері на піч спати, а трудиться, щоб переварена водичка була на всі святки і для сім'ї і для чужого чоловіка, коли хто навернеться.

— А може дід Гаврило самогон гонить?

— Та що ти говориш? Хіба він такий?!

— Хто ж його зна...

— А-ну покуштуй которий.

Санько взяв кухлика, підставив під самогонну рурку, понюхав як накапало, покуштував і сплюнув.

— Самогон...

— Ну,—гукнули всі—розкуштуй краще!

— Самогон, хлопці, їй бо, хіба я не знаю?

Тоді озвався Макар:

— Он воно як, діду Гавриле? Мошенство? Ми вас вихваляємо, а ви тихенько самогон курите? Хороше діло. Клуню спалити, а тоді: плати держава штрафку. Т-а-к. А ну, пиши которий протокола.

Аж почувши за протокола, очунав дід Гаврило. Він схопився. Гарячі сердиті слова теліпалися вже йому на самому краєчку язика, очі бігали скрізь,—щоб ухопити таке на цих напасників. Але, глянувши на веселі насмішкуваті молоді обличчя, дід Гаврило враз стух.

— Товариші... ну, розумієте? Хто його зна, як воно вийшло... не мій куб.

— Та ну?!

— Не мій. Зайшов я в клуню, дивлюся, а куб стоїть і варить. Сів на стільчику, чи не прийде хазяїн, а ви в клуню...

Хлопці реготалися!

— Отже хтось утопив діда Гаврила?

— По злобі.

— Ну да ж по злобі.

Гаврило божився:

— Ій бо не мій, хлопці! Не пишть протокола, бо ще оштрахують. Чого я буду за когось потерпати?.. Ще хотів щось таке щире сказати, коли виходить з гурту наперед Оврам. Підсмикнув штани, чвіркнув через губу та:

— Я вам казав тату, що псб'ємо куба, то чого ж ви одбріхуетесь?

Глянув Гаврило на сина й посунув з клуні.

Хлопці заторохтіли на все село ломаками по кубові, а Гаврило лежав на печі сціпивши зуби й сумував:

— Пропав куб.

Цілі святки реготали на вулиці з Гаврилової пригоди, а дід Гаврило й носа з двору не витикав, соромився, і сидів цілі свята без декохту.

ДІДУСЬ

Благосний який він! Святий Антоній та й годі! Ця благодущна, не строга борода, цей рівний іконописний ніс, олійна свіжість від осіннього гостренького дощику на щоках під очима, де не заросло, і, навіть, цей дурнуватий, „нищий духом“, вигляд—зовсім угодницький.

От він сюди підходить. Підходь, дідусю,—я дожидаю трамвая.

Байдужий настрій, а вакансової уваги ми любимо вділяти людській мізерії.

Все ж одно увага ця безробітня.

— Що, дідусю, холоднуватو?

— Дощик, сину!.. Подайте старенькому! Друга Покрова на носі,—землю вкриє, а мене не вкриє. Нема кому... Синків... синків побили-и-и...

Дідусь плаче. Це несподівано. Коли чоловік плаче, це—боляче, бо чоловічі сльози дорогі. А дідусь же—чоловік, хоч літ йому до восьми-десяти... мене зворушує цей плач.

— Синків побили... обтирається святий Антоній,—синків побили і пензії не дають. Ходжу на старості літ та й жебраю... Дочекався! Кажуть, іксплоататор був, багач. А який я був багач?! Де те багатство було? Я собі жив отако-го... як люди. Не носив цеї мокрої торби! Ні, цього я не скажу. Я собі, слава богу, шестеро конячок, як соколів мав; поля гарний клаптик, пасіку. В мене на руках було п'ять катеринок, та в банку двадцять п'ять катеринок. Діти росли, як орли... Погибли! Погибли синки-и-и...—старенький гикає плачем.—Радість батькова! Гордість перед людьми. Один на охвицера вийшов, старший, которий, Василько; другий гадвокатом, потім чесно за родину пішов... Ну, більшовики побили... Побили синків і пензії не хотять дати. Кажу—побили ж ви моїх синків, дайте ж за них мені пензію, щоб я, старий, не ходив, руки не протягував. Я ж колись не так жив, у мене ж кілька наймитів було, Василько на охвицера вибився, Марко...

Досить. Моя увага перекидається на трамвай. Вона обтріпується од твоїх сліз, їй стало мокро й неприємно...

— Пензії не дають... більшовики...—зам'явся, пожував якесь слово...

— Добре, добре, гарний, сивий голубе! Благенький ти на розум. Я теж більшовик. Добраніч тобі!..

На передньому ганку дзенькнув дзвінок. Я став на підніжок трамвая... Та ще успів,—швидко вийняв шостака й кинув на протягнуту долоню:

— На, дідусю. За синків.

ПРО МАТЕРІЯЛ

(О. Копиленко. „Твердий матеріал“. ДВУ, 1928 рік)

Революційність передбачає певну настрівність, революційну пристрасть, революційний оптимізм, революційність передбачає певну віру в свою справу, революційність передбачає заперечення ниття, песимізму, зневір'я і всякого гнилля...

Ми повинні рішуче боротися зі всякими проявами переродження, занепаду, розкладу—чи проявляються вони в літературі (есенінщина), політиці, в побуті, де завгодно.

Бухарин—„Ленінізм і проблема культурної революції“ („Правда“ 27-I-28 р.).

Майже всі оповідання збірки так чи інакше стосуються нашої дійсності й безпосередньо дають ту чи іншу характеристику їй. Але треба зараз же сказати, що в складних процесах нашої дійсності Копиленко розбирається не так, як слід. Труднощі й протиріччя нашого соціалістичного будівництва занадто лякають його, негативні сторони в його уяві занадто випирають, і за ними губиться перспектива позитивних досягнень і відчуття того ґрунту, на який спирається наш поступ.

Багато вже говорено у нас в літературі, щоб письменник по справжньому, революційно освітаював життя; зовсім немає потреби, щоб він бачив скрізь тільки хороше, щоб він обходив гнійники і не викривав наших болячок. А за всім цим для кожного ясно, що для того, щоб той чи інший твір досягав своєї мети, письменник не мусить переходити міри. Потрібно, щоб за найгострішою критикою стояло певне революційне настановлення, певний революційний оптимізм і віра в свою справу, в справу соціалістичного будівництва. Для пролетарського письменника революційність є обов'язкова, як певна система відчужень, певна система відношень і розуміння дійсності.

Коли хочете, тут повинна бути апріорно дана до досвіду революційна настанова, з якою і повинен письменник підходити до всіх явищ, які він вибирає собі за об'єкта опрацювання. Дуже зле, коли цієї настановки немає. Непевність настановки відчувається в даному збірникові й на неї ми хотіли б указати.

Хоча деякі критики вважають центральним у збірці оповідання „Мати“, що справді по художній розробці є найяскравіше, однак автор поставив у центрі книжки інше, а саме „Твердий матеріал“, давши цю назву збірці... Справді, своєю ідеологічною установкою саме воно стоїть у центрі збірки.

Взагалі треба сказати, що більшості своїх оповідань автор надав якогось, так би мовити, політико-ідеологічного загострення. До того ж, автор підкреслює якусь політично-ідеологічну тенденцію то всією композицією сюжетною, то окремими висловами й цілими сентенціями, введеними в оповідання.

Копиленко вводить в оповідання проблематику—ставить або розв'язує якісь ідеологічні чи психологічні проблеми, що до того ж мають полі-

тичне забарвлення. Але не можна сказати, щоб він зумів це зробити з повною художньою майстерністю. Ми знаємо вже, якої сили й загострення надає своїм творам цим прийомом Винниченко (пригадаймо „Сонячну машину“). Копиленко ще не зумів так міцно зв'язати постановку й розв'язання проблеми з цілою будовою своїх творів, як ми маємо це у Винниченка. У Копиленка проблеми, що введені в оповідання, не втілені в них нерозривно, і тому оповідання буває розпорошеним, розірваним у своєму плані, губить свою цілість, а проблеми—глибину постановки.

Приклад—те ж саме оповідання „Твердий матеріал“. З одного боку певним чином символізується процес нашого соціалістичного будівництва, проводячи ту думку, що ґрунт, на який воно спирається, не є досить твердий. З другого,—так само яскраво виступає перед нами більш реалістична картина з психології творчості скульптора, що звик різати з мармуру, а мусить ліпити з глини, і тут шукання твердшого матеріалу (уже несимволізованого) приводить його до злочину.

Оповідання „На землю“—більш чи менш реалістичне зображення циганського таборного життя—йде рівнобіжно з накресленням колізії між старим циганським побутом і спробою налагодити нове трудове життя циган у комуні.

Копиленко не вміє чи не хоче взяти основну думку, виділити її й підкреслити. І тому справді для оповідань цієї збірки є властивішим розгляд багатьох проблем, а не розв'язування їх. Це з погляду художності має негативне значення, бо, як ми вже казали, порушує художню цілість. І що до проблемності, так само залишає почуття невдоволення з оповідань. Відчувається, що автор з якихось причин не сказав свого останнього слова, яке мав сказати. Ми потім покажемо, що за загальної ідеологічної установки, яка виявляється в збірці, автор і не міг цього зробити.

Критика відзначає, що коли раніш Копиленко брав процеси, то тепер він зосереджує більшу свою увагу на окремих явищах і що це в'яжеться з певною ідеологічною кризою у Копиленка. Ми гадаємо, що таке підкреслення не має особливої рації і значення, бо якщо Копиленко в даній збірці бере й обмеженіші явища, то в трактовку він уводить певну тенденцію й цим самим фактично дає освітлення процесів. Тому й висновки напрошуються завжди ширші, ніж тоді, коли б перед вами було розкрите окреме явище.

До прикладу, оповідання „Під тягарем“. Під тягарем незгод і безладдя, під тягарем життя, що притиснуло Матвія, недавнього червоноармійця, він, що лише вчора рішуче заборонив жінці торгувати самогоном і підтримувати будь-який зв'язок з непівським оточенням, цей червоноармієць у наших радянських умовах скоро сам варить і торгує самогоном, зв'язується із злочинним оточенням. Що ж призвело Матвія до цього? Тут перед нами в оповіданні знову два плани й дві відповіді: з одного боку самовпевнений характер Матвія, що примусив його залишити роботу, безхліб'я, що сталося від того, і близькість до блатного оточення, з яким раніш мала зв'язок дружина. Цілком можлива й досить умотивована ситуація для окремого випадку. Міг окремий червоноармієць за виняткових обставин кінець-кінцем прокрастися.

Але є й друга відповідь, друга концепція.

„Ось уже кілька місяців ходить шукати роботи. А там усюди всім ніколи, усім не до нього. Багато таких, як він.

По тих коридорах розвіяли йому, як бухарські піски, ті надії, що віз із собою з далени“. (Стор. 102, підкреслення наше—Г. О.).

Тут уже інше. Матвій—жертва бюрократизму, нечулості, бездушності нашого апарату. Це вже справа інша. Апарат розвіяв те, що мав Матвій, як червоноармієць. І він не один,—„багато таких як він“, значить багато таких, що могли стати на той шлях, що став Матвій, а може й стали, причина ж нам ясна. Правда, Копиленко ніби змякшив свій висновок, намагаючись вказати, що виною тут не радянська влада в цілому, а бюрократичний апарат.

„Матвій інколи нарікав на всіх, хоч знав, що влада йому хоче добра, хоче допомогти. Але ж он той в окулярах золотих урядовець, схожий на кліща. Він уп'явся в тіло таких як Матвій і не пускає“. (Стор. 130, підкресл. мое—Г. О.).

Отже, тут перед нами не окремі явища, а досить виразна тенденція—покажчик таких процесів нашої дійсності, що їх оповідання намагаться узагальнити й підкреслити. В тому разі й ці узагальнення й характеристики, самі по собі, мають більше значення й є показовими для характеристики ідеологічного настановлення всієї збірки.

Мотив сірости й нудоти життя досить підкреслено в оповіданнях і це, як певне психологічне настановлення, просякає всю збірку. Вкупі з іншими моментами це складає настрої песимізму й зневір'я, який із збірки певним чином тисне й упливає на психоідеологію читача.

Ось як в очах червоноармійця, який (зауважте) з рожевими надіями повертається додому, виступає місто.

„Хотілось охопити оком важку силу будинків і потворну масу людей“. (Стор. 93, підкреслення мое—Г. О.).

Ось як п'яний Муха висловлює затаєні думки кожного з своєї влощинницької компанії.

„Випили добре. Муха весело жартував, але крізь жарти кричав: — А все-таки нудно, хлопці. Ой, нудно, хлопці.. Ех! І з бабами нудно, і з роботою нудно! На село б поїхав,—соломи не люблю. Як побачу хату під соломою, так і спалити хочеться. А в нас же вся країна солом'яна. Мабуть через те й нудно. Чого ти, Зуб, дивишся на мене такими очима, як п'явка ссеш? Я, браток, вчився колись, ого, з гімназії вигнали. Я вчений“. (Стор. 112).

Або ось і такі пейзажі:

„Це значить іде весна.

Тоді по вулицях тече брудна вода з гноєм і сміттям. Про цю воду поети складають вірші, співаючи в сонетах і октавах про струмочки срібо-струнні, що в них сонце має своє чисте личко.

Але поети здебільшого люди хворі, а кожна здорова, твереза людина бачить на вулицях не струмочки, а звичайні брудні засмічені калюжі води, що від них прокисають ноги, а потім буває нежить“. (Стор. 165).

Подібні хмарні нотатки автор уживає ніби для того, щоб згустити ще темніші, гнітючі настрої безвихідності, безперспективності, а часто й величезного гніту, що кладе життя на тих героїв, що їх подає Копиленко.

Найбільш конденсованим по густоті чорних фарб і силі психологічного нагнічення є оповідання „Мати“. з приводу якого в літературі виникла навіть суперечка. Деякі виступали з думкою, що Копиленко взяв зовсім нереальну ситуацію, яка зовсім не є характерна для радянських умов. Безвихідність, до якої може дійти людина, позбавлена твердого ґрунту, тут постає дуже гостро. І характерно, що в двох оповіданнях

„Мати“ і „Під тягарем“ Копиленко складає для своїх героїв таку ситуацію, що вони не мають абсолютної можливості вийти з того тупика, в який загнало їх життя. І ця можливість також непомітна зовні, її нема ніде.

Підкреслення мотиву безвихідности служить одною з рис, що поповняють характеристику загального тла „настроєности“ оповідань.

Оповідання „Індустрія“ також гостро підкреслює елемент життєвого душевного надлому, загальної порожнечі й убогости особистого життя. Що ж як не це заставляє Мотрю-партійку, відповідальну робітницю району розвивати й здійснювати теорію вільного кохання, яке також не захоплює її всю. Особливо яскравий тип Ваха. Загнана, доведена майже до божевілля учителька Дуся на селі (оповідання „Надзвичайна помста“).

Так нам подаються досить часто й досить систематично темні згустки, плями життя. Це переважно декласована стихія, яку відродив і покриває собою неп— „провулки заплутані. Базар і Берта дороги мостять“ („Мати“), „Матвій“ („Під тягарем“). Але щось подібне показується на селі і навіть серед районного партійного й радянського активу глушини. Тут особливо виступають, з одного боку, непристосовані так чи інакше інтелігенти—Дуся („Надзвичайна помста“), Вах („Індустрія“), також по-своєму хворий, соціально витриманіший партійний склад—Мотря, Терпуг, Шило.

Коли ближче придивитись до значення, що його має виображення цих типів у загальному аспекті, то стане видно, що це саме й є той гіпс, м'який матеріал, з якого доводиться ліпити нове, бо інакшого ж матеріалу немає й дістати його надзвичайно важко. А для ліпки цей матеріал аж надто непридатний. І ось тут і є колізія, ідеологічний зрив, що позначається в збірці.

Так, на нашу думку, в інших оповіданнях розпорошені окремі риси, деталі, які підкреслюють і оформлюють яскравіш і чіткіш те, що найбільш проривається в оповіданні „Твердий матеріал“.

Це оповідання намагається символізувати процес нашого будівництва й труднощі, що стоять на його шляху. Художник скульптор Мрава працює з величезним революційним піднесенням, він хоче виготувати скульптуру до роковин Жовтневої революції, щоб ця скульптура відбила всю велич досягнень революції. Мрава повний ентузіазму й віри в нашу справу. Він прагне все більших досягнень, але на шляху Мрави стоїть відсутність певного матеріалу, з яким можна було б працювати як слід, і це підриває, зводить нанівець всі його творчі зусилля.

„Мрава почав говорити. Мабуть далі не міг утримувати слів і вони полетіли сами:

— Я люблю твердий матеріал... Коли в мене під різцем мармур, я почуваю, що роблю справжню художню річ і вона подобається й мені. А тут... Ну, глянь, я півдня бився над оцією формою, ось бачиш оці сплетені руки?... І нічого не можу зробити... Розумієш:—глина... Повзе, лізе, немає чистоти ліній... Уявляєш собі оцю формочку з мармуру. Які надзвичайні лінії були б... А тут мазня. Мармур залишається на цілі століття, а це нікому непотрібне... А коли хтось захоче перенести мою роботу на мармур, уже буде копія, погана копія... Як би я хотів сам перенести це на мармур. Ні, не можу, треба такі речі робити тільки з твердого каменю... Я б усе віддав, щоб у мене зараз був отакий шматок мармуру. Але він коштує величезних грошей. Та головне—його у нас не дістанеш. Про це може мріяти тільки дурень... Знаю, інші

скульптори будуть з мене глузувати... Це ж, зрештою, примха. Але я, ліпити більше не можу, коли знаю, що воно залишиться в гіпсі... Немає сил..." (Стор. 63—64).

Що це не просто собі психологічні колізії в процесі творчості окремого художника, а є символ явищ ширшого громадського значення що властиві нашій сучасності взагалі, свідчать інші вислови Мрави та його настрої.

„Бо тільки ми—країна великої революції створимо мистецтво необмеженого розмаху і впливу. І сильне, як наша непереможна енергія. Тільки в нас будуть нові Да-Вінчі, Рафаелі—вони родяться з крові після боротьби. Я хочу до свята нашої перемоги дати справжній твір... Але в мене під руками глина. Свою перемогу ми здобули крицею, мечем, а відображаємо з глини..." (Стор. 64), підкреслення моє—Г. О.).

Вже багато говорить той шлях, на який змушений був стати Мрава для того, щоб створити для нашої епохи щось нове, велике—шлях злочинства. І тут оповідання знов підкреслює, що цей вчинок викликаний соціальними обставинами, які склалися за непи. „Я робив на пам'ять про тих, що їхньою кров'ю тепер спекулюють маклери..."

Ось який крик болю виривається з душі Мрави, що майже зламав собі шию шукаючи твердого матеріалу.

„Сухими пальцями ловить повітря, мов сліпець, і сміх наївний, потім ехидний. Задиhaючись ледве не впав. Кричить з болем.

— Скажи, Ліє, я злодій?.. Злодій я? Хто скаже, що я злодій? Подивись, глянь, я для себе оце робив, для кар'єри, для задоволення егоїзму власного, чи для грошей? Ха-ха-ха... Ні, я робив на пам'ять про тих, що їхньою кров'ю тепер спекулюють маклери. Кожна стеблина на наших степах хилиться чолом до землі, бо росте на крові... Божевільний вітер і божевільне місто, і злодійство... Я не злодій. Але билинка, вона божевільна і кров божевільна... Я хочу, щоб у мене були рани і кров... Плюють божевільною кров'ю..." (Стор. 91, підкрес. моє—Г. О.).

Настрої зневір'я й безперспективності, що виникають з оповідання „Твердий матеріал“ знаходять свій дальший розвиток найбільше в оповіданні „Індустрія“. Це оповідання з нашого погляду взагалі мусить викликати застереження. Воно переповнене занепадницькими настроями й дуже схоже на наклеп, злу карикатуру на соціалістичне будівництво. Вже самий сюжет його дуже схожий на відомий анекдот про можливість чи неможливість збудувати соціалізм в однім районі Тульчинської округи. Справді в якомусь глухому районі зусилля керівників скеровані на будівництво своєї районової індустрії—млина, що мусить стати панацеєю від усіх зол районного життя.

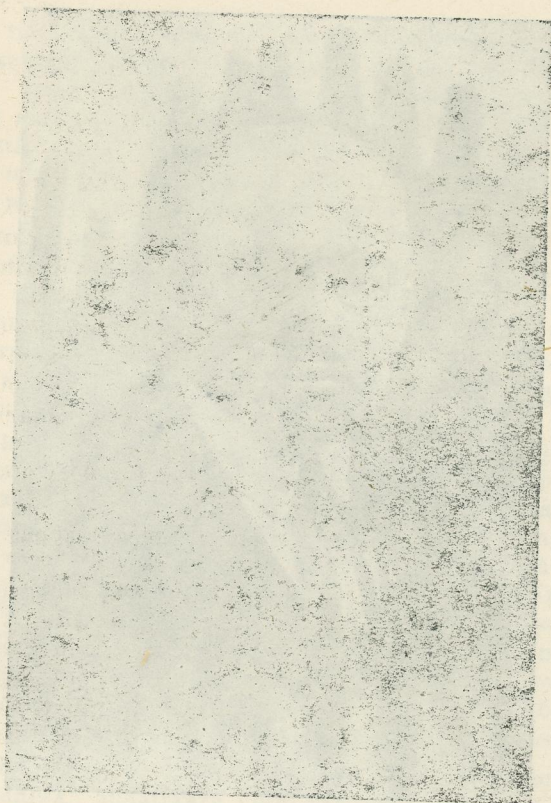
„І в нас буде індустріальне підприємство. Індустрія. Донбас, розумієш? Робочий центр, вроді..."

Не будемо наводити змісту оповідання, вкажемо на окремі його місця, що характеризують його з ідеологічного боку. Ось у якому вигляді виступають перед нами процеси, які відбуваються в межах соціалістичних республік, до того ж, зауважте, що це характеристика, яка накидається не окремому закутку, а всій провінції взагалі, а провінція ж складає найбільшу частину нашого Союзу.

„Вах саме почав говорити, що провінція засмоктує людей, робить з них песимістів, бо наростає масовий товстошкірий і товстозадий обиватель. Не диво, що будеш пити, гуляти в карти та

U. Tappan

W. P. [illegible]

шукати романтичних пригод, як це й зараз доводиться робити йому. Ну, чим зараз провінція краща за дореволюційну? Той самий урядовець, уже стабілізований, що чекає платні першого та п'ятнадцятого, та ж сама перекупка". (Стор. 190).

Це, правда, думки Ваха — партійця, інтелігента, що його вже зім'яло, придушило, вибило з колії оточення. Може його думки є не характерні, але ж ці думки непокоять і голову Райвику Терпуга, що держиться міцніше й бадьоріше дивиться на справи. І все ж він оцінює становище словами Ваха.

"А Терпуг бачив спокій містечка. Оті застигли впорядковані дні. Ця застиглість завжди пригнічувала його. Бо в нудних містечках назавжди схоронено героїчні події. Згадав Ваха, коли той говорив, що:

— Наша країна вся містечкова, інертна, провінційальна. Вона пасе задніх. Від усіх відстала. А революція жиром запливає. Уже черевце одростає у нашій прекрасній діви революції. Очі їй стали масні від жиру". (Стор. 206, підкреслення моє—Г. О.)

Хай нас не запідозрять у тому, що вихоплюємо й чіпляємось за окреме місце. Наведений уривок виходить з загального контексту оповідання, в цьому переконується кожний, хто його прочитає. Але подібні думки повторюються в інших оповіданнях. Значить, вони не випадкові, а відбивають певну ідеологічну установку автора.

Ось матеріал для характеристики нашої країни й її соціалістичного будівництва.

"А в нас уся країна солом'яна. Мабуть через те й нудно. („Під тягарем“).

Клава оглядала ті стріхи, куди треба було нести світло нового життя й таким чином наближати їх до соціалізму. Так принаймні говорили на урочистому засіданні, коли вона скінчила педагогічну школу.

Правда, стріхи нудні й сірі, а посеред вулиці така багнюка на шляху, що можна спокійно втонуту, коли захочеш покінчити своє життя самогубством. Клава побачила, що таким шляхом буде важко брести до соціалізму" („Надзвичайна помста“).

Ми могли б збільшити приклади із збірника, які показують заховані в ньому в великій кількості елементи занепадницьких настроїв песимізму й невіри до соціалістичного будівництва в нашій країні. То зовсім не важно, так чи не так думав автор, важно те, що такий висновок буде безперечно правильний для даної збірки. Труднощі й важкі умови, відсталість нашої країни в ньому гіперболізовані й перекручені. В художньому відображенні їх автор перейшов всяке почуття міри й художньої правди.

Можна було б говорити про перебільшення, якого доходить автор за розв'язання в збірці низки інших проблем, наприклад, статевої проблеми, родинного життя й т. інш. Крім згаданого, ми візьмемо ще одне питання бюрократизму й переродження нашого апарату. Що до можливості переродження країни взагалі, ми вже бачили, яку сумну картину подавав нам автор. Що до переродження провідного апарату—маємо ще більше загострення. Пригадаймо, як бездушність апарату зім'яла Матвія. Зневага й недовіра до громадської думки, до критики й т. інше проявляється у скульптора Мрави. Зло картає автор кулацьке засилля в сільському апараті („Надзвичайна помста“) і має тут радію. Але узагальнена й негативна характеристика подається в „Індустрії“.

„Шило не дав закінчити. З якимсь шаленим запалом стукнувши кулаком об стіл, кричав:

— А тобі говорю—не дам. Злочинцем зроблюсь, падлюкою, а млина не віддам. Я з тобою їду в округу, так... Бо ти сам нічого не зробиш, а я їх в каргочку по-більшовицькому. Вони вже наїли собі пуза, так їм нецікаво, що в нас робиться“. (Стор. 200).

Ось слова Терпуга:

„Коли б ти знала, якими діяволами поробились наші, якими чорнильними кляксами. Прямо не люди, а якісь опудала.. Шило там бешкету наробив, так йому пришили мало не хуліганство.. Панички сидять образливі, бач..“ (Стор. 223).

Копиленкові оповідання — залишки й відбитки тих тенденцій художньої творчості з нашого недавнього минулого, коли модно було в певних письменницьких колах заглиблятися в переоцінку нашої „осоружної дійсності“. Це тенденції, що знайшли своє завершення у „Вапліте“. Зараз ще такі тенденції прориваються в окремих письменників. Багато цього помітно у Копиленка, але це виявляється у нього своєрідно.

Назвати його становище (відбите в збірці) безвихідним песимізмом і цілковитим занепадництвом ми б зараз не хотіли, сподіваючись, що в Копиленка можливий поворот і виправлення лінії. Песимізм, занепадництво, зневір'я посідають велике місце в ідеології, що виявилася в оповіданнях. Але в Копиленка є хитання. Темні сторони, труднощі нашого життя вразили надто його й затьмарили окуляри, через які він дивиться на світ. Та Копиленко іноді ще пручається, намагається звести кінці, шукати виходу. Така тенденція є (що-правда, вона не досить сильно виявлена, квола). І тому все ж ми гадаємо, що Копиленко має можливість подолати ту ідеологічну кризу, яку відбиває його збірка.

ЦІШКА ГАРТНИ

(Двадцять років літературної діяльності *)

Цього року трудящі Радянської Білоруси справляють ювілей свого співця Цішки Гартного (Змітра Жилуновича). Двадцятиріччя літературно-громадської роботи пролетарського поета-письменника Цішки Гартного—це одначе не звичайна ювілейна дата: це межа, за якою він стає відомий історії як письменник. Але особа в історії лише тоді набирає значіння, коли її діяльність вливається в річище історичного руху, коли ця діяльність допомагає історичному процесові, а не йде супроти течії життя суспільства—цього творця історії.

От чому ювілей кожного громадського діяча, ювілей письменника—це не просто вшанування його особи, але й загальне свято суспільного життя в його головних проявах, навколо яких зосереджувалася діяльність ювіляра.

Цішка Гартни посідає одно з перших місць в історії культурно-національного та революційного руху на Білорусі, а так само і в літературі, як видатний пролетарський письменник-поет. Його літературна творчість і суспільно-політична діяльність розпочалася рівно двадцять років тому. 1905 року 14 грудня видруковано його перший літературний твір в часописі „Наша Ніва“ у Вільні.

Це був як раз час чорної царської реакції, що запанувала після революційних хвиль 1905 року. Жахлива доба знущання та насильства над білоруським народом, час, коли небо застигало хмари, коли було темно вдень, як уночі, коли гнітюча сіпа ніч придушила все живе, і не можна було в політичній темряві знайти дороги—в таку добу вийшов Цішка Гартни на шлях кликати до праці, до змагання всіх тих, хто вік носив ярмо неволі, хто, сам голодний та злидений, працював на багатіїв, хто будував палаци-хороми, а сам жив у понурих хатах—тим Цішка Гартни показав світ-новий і вільний.

Отже, двадцять літ горить він в огні бунтарських слів. Ці двадцять років повисли йому на шию, як вузли на мотуз.

Адна з тых пацёрак студзёная як лёд,
Другая цёплая, як сонца летні вхад,
А трацяя—як той чэрвяк з пад крыжа.
Адна далей, другая сэрцу бліжай,
Адна, як кветка, а другая як асот,
А все вісяць на шыі...
... І толькі дваццаць год.

(Я. Купала)

Цей великий шлях—тяжкий шлях поета-революціонера, поета робітника-гарбаря, поета-самоучки, поета-громадянина, культурно-громадського діяча—це шлях Цішки Гартного.

*) Стаття—переклад з „Літературни Додаток“ до газ. „Савецкая Беларусь“—Ред.

Цішка Гартни—це співець робітників і всіх, хто працює мозолистими руками, хто любить роботу, хто стоїть біля машини, біля варстату, хто з працею жився і з нею ріс.

Нові, світлі, рідні нам думки, наш комуністичний пролетарський настрій, класовий світогляд насичують творчість Ц. Гартного. В його творах могутня сила боротьби й життя робітничого: думки й почуття надії, тяжка робота, безпросвітний стан, все, що оточує робітника-білоруса, пролетаря, все, чим живе робітник—знайшло відбиток, відгук у нашого поета. Він глянув на це життя оком поета-революціонера і своїми піснями та діяльністю змагався за щастя й долю робітників. Щоб розбилися пута рабства, що віки сковували народи, громади трудящих людей. Його пролетарські пісні лунали не змовкаючи, долітали на фабрики й заводи, на вільні простори під сільські оселі; вони кличем вогненим кликали до боротьби за всесвітнє щастя та згоду поміж трудящими народами, за братерство народів, за знищення класової нерівності.

Цішка Гартни—пролетар, свідомий класових інтересів, готовий кожної хвилини віддати все своє життя за інтереси трудящих. Він досконало знає життя робітників, психологію їхню і їхній побут. Тільки в його вуст можна було почути в білоруській літературі дуже правдиві, живі, яскраві образи, мистецькі твори про прагнення робітників.

І вся творчість Цішки Гартного—саме життя, революційна боротьба, реальність. Вона далека від завдань „чистого мистецтва“. Його співацька муза черпає собі надхнення не з високостів недосяжних далів індивідуальної фантазії, не в глибині замилювання суб'єктивними переживаннями—його муза обирає відгуки реального життя, і це життя зо всіма своїми тривогами є ґрунт для поета. Він і на хвилину не одривається від нього у своїй творчості.

Ось джерела творчости Цішки Гартного, його поетичне credo:

Маёй песьні далі тony
Мукав стony.
Што завсюди пры рабоде
У смородзе і в духоде
Вылівала маё сэрца.
Моёй веры дало сілы,
Што давіла
Маю душу бясьціханья—
Бесканечнае змаганьне
В барацьбе за шчасьце й долю.
Далі гарт маёй надзеі
Злыя дзеі,
Што гадамі прада мною
Бесканечнай чарадою
Разьбіваліся у шчэпы
Ад спрачанья майго скрэпы.

(Песьні прады, стор. 63).

Так, Цішка Гартни—поет-письменник, реаліст. Це не все. Цішка Гартни—співець злону. Він увів у білоруську поезію нові мотиви. Він пролетар і співає пролетарських пісень. Першим словом за пролетаріят у білоруській літературі, перші гучні слова про білоруський робітничий клас, що тільки народжується—були поезії Цішки Гартного—так каже В. Кнорин. І справді, білоруська пролетарська література почалася з Цішки Гартного; вона вже глибоко пустила коріння в маси трудящих.

Серед різноманітних мотивів творчості Цішки Гартного—визначається мотив праці й боротьби. Цими мотивами наскрізь просякнута лірика поета. Вони великими літерами озаглавлюють і збірку пісень Цішки Гартного, видану в Берліні. Вони, сплівшись, проходять через усю лірику поета. І не спроста поет оспівує працю, він знає, що люди не дарма гублять у праці свої сили.

...Праця нам щчасье дає.
Працяю сілы прыроды
К людзям у служкі ідуць...

Так, праця—це боротьба, а за всякої боротьби є забіті... Праця—не лише засіб здобути харч. Праця, це ідеал.—Це підойма нашого часу... Тільки ж—яка праця є ідеал нашого часу? Певно не така, як за капіталістичних умов, що її яскраві малюнки дає Цішка Гартни. Праця на нових засадах, яка дасть могутні наслідки—з розгорнутою технікою, вона несе велетенські перемоги над стихіями природи, праця радісна і тільки ця праця є нашим ідеалом.

Герой пісень праці Цішки Гартного—сільський працівник, сільський пролетар, який не має власности, який змушений шукати роботи, мусить заробляти на прожиття. Поет і співає не лише про роботу селянина-сіяча, косаря, жницю, він оспівує працю робітників тих дрібних підприємств, що розкидані по всій Білорусі, співає про гарбаря, грабаря, коваля і ткалю. Широ та правдиво піснями про цих останніх одбиває співець настрої, не подібні до настроїв жниці, що працює хоч на вузькій, але на власній ниві.

Особливо талантом та силою у піснях праці визначаються „Песня Габара“, що цілий вік копає землю, шукаючи там своєї долі, а земля в одплату „з калючавых расьлін сплятає вяночак“.

У піснях Цішки Гартного чути голос і міського пролетаря. Пісню помічає, що село що-року народжує пролетарів. Село їх викидає з свого кола, а місто все ширше розчиняє свої ворота. У „Калыснай песні“ співець перекидається в нові обставини так само тяжкої праці—„на завод, гдзе машына енчыць, стогне“, де „рамнев піскі“.

Тут уже і починається пісня міського пролетаря, який знає, хто він такий, знає що життя не подолає його силу, що праця не знищить його. Він вірить, що буде іще боротьба і настане краще майбутнє.

Пісні Цішки Гартного пророкують світле майбутнє, вони ведуть трудящих до безкласовости, показують їм на цю правдиву й пряму дорогу. Ця дорога лежить через город, через фабрики та заводи. Город не лише джерело надхнення для пролетарського поета, не лише джерело „геометричної та механічної краси“, город—шлях до визволення пригнобленого людства, він—міст для нового життя, і лише через цей міст зо всіма його муками та труднощами йде пролетаріят. Ось чому Цішка Гартни так закохано пише про робітництво, про колективну працю, про машини.

Він, Цішка Гартни, поет-робітник, любить машину, завод, як силу творчости, без якої не можливий поступ людства на нашій „чорній землі“, окропленій потом, кров'ю та сльозами робітничого класу й селянства. Поет знає, що машина, завод і фабрика є осередок творення нового життя, він дає нам у своїй „Працы“ малюнки цієї колективної роботи на заводі, на фабриці. Він показує, як на фабриках та заводах працюють тисячі робітників вночі й удень, працюють колективно й дружно. Колективність праці виховує колективізм свідомости та боротьби, а все це вкупі дає пролетареві глибоку активну віру в свою силу, в свою перемогу.

Цішка Гартни завершує свої мотиви праці міського пролетаря й сільського трудівника стягом Волі, що на ньому вимальовується Молот і Серп—символи спілки робітників і селян, символи перемоги праці над капіталом. Поет знає, що пролетар переможе й визволить людство лише вкупі з селянином. І—„селянин і робітник удвох старий світ палять, руйнують і на вогнищі новий світ будують, панувати в якому будуть—Молот і Серп“. Поет над новим світом піднімає свій „Червоны Сьцяг“ і буде тримати його в руках, доки не згине усюди наш ворог.

Уперад, гэй! Упарцей шаг!
Пад гукі песняв баявых
Трымай мацней Чырвоны Сьцяг
В руках мазолістых сваіх!

Друга характерна риса пісень Цішки Гартного—це революційний патос. Цими піснями Цішка Гартни відзначається як поет революції, як виявник соціальних прагнень. У піснях він відбив динаміку революції, й цим вкладає багатий скарб у білоруську літературу.

Життя Цішки Гартного—в революційній боротьбі трудящих. В класовій боротьбі на Білорусі, як культурно-національному й революційному відродженні, Цішка Гартни бере велику участь. Його ідеал—Білоруська Радянська Соціалістична Республіка, якій поет і присвячує свій сильний вірш „БССР“. Під цим прапором Цішка Гартни ішов і йде далі вперед вкупі з трудящими, крок-у-крок з ними. Цішка Гартни оспівує революцію, що прийшла від рала і варстату, як бурю, грізну навалу, що знищила старий світ і дала початок новому світові, новому життю.

Революції Цішка Гартни співає гімни й оспівує її нового героя—комунара, що повний одваги і „від слів його іде вогонь“. А комунар певний своєї перемоги, він бачить свій шлях у творенні кращої долі трудящим, у всесвітній комуні:

Пяруны з бліскавіцамі значаць наш шлях,
Ад нядолі мінувших вяков
На Чырвоны лунаючы сьцяг
Усясьветнай Камуны.

ПЕРШИЙ З'ЇЗД БІЛОРУСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ *)

Від 25 до 30 листопада відбувався в Менську перший з'їзд БелАПП'у, що його головним ініціатором було Всебілоруське об'єднання пролетарських письменників „Маладняк“.

Потреба з'їзду почувалась уже давно. Письменники, згуртовані навколо „Маладняка“ виростали в творчому розумінні, і організаційні форми об'єднання, утвореного ще 1923 року, не задовольняли їх. „Полымя“ теж не було для них ідеальною формою письменницької організації, не кажучи вже про „Узвышша“, що літерально копіювало наше, досто-славної пам'яті, „Вапліте“.

До з'їзду „Маладняк“, який перевів у своїй країні величезну культурну роботу, був одним із центрів, що в його лавах виростали пролетарські письменники ідеологічно, з певним гарту художнього пера.

„Маладняк“ звався так не тому, що він об'єднував молодих початкуючих письменників, а тому що він репрезентував молоду літературу нової Білорусі.

З нагоди п'ятирічного ювілею „Маладняка“ (28-X-23 р.—28-X-28 р.) ініціативна група скликала перший з'їзд БелАПП'у. В будинку робітників освіти засідало 67 делегатів і п'ятеро гостей (з РСФРР, УСРР, ЗСФРР). Розпорошені літгрупи національних меншостей (польська, литовська, латиська, єврейська і руська) теж увійшли в склад з'їзду своїми представниками).

Тут ми спостережали ту ж саму картину, як колись на першому з'їзді ВУСПП'у. Принцип інтернаціонального зв'язку панував на всіх засіданнях і жоден з делегатів не заперечував увиходу цих секцій у ВсебілАПП, не зважаючи, що кілька революційних письменників, членів секцій, були за кордоном СРСР.

З детальним справозданням од ЦБ „Маладняка“ виступив тов. Лімановський.

„Велика організаційна праця,—казав він,—що мала місце в 1927 році, була використана ворогами пролетлітератури для того, щоб підірвати авторитет нашого творчого об'єднання. „Маладняк“ занепав, розвалюється, загубив свою колишню міць—ось зміст тих статей, розмов, що точилися навкруги кризи в „Маладняку“. Але з кризою ми впорались і зараз ми спостерегаємо розквіт творчої громадської активності. „Маладняк“ зараз міцний з усіх боків, ідеологічного і творчого“.

Велику вагу доповідач надав питанню письменницької самокритики, й треба визнати, що в цій галузі вона велась куди гостріше (що до окремих членів та їхніх творчих провалів), ніж у нас на Україні. Цікаві з цього боку були виступи Алехновича, Маракова, Барашки, що з захватом нападали на певні хиби в загальній роботі й особливо на надзвичайну

*) Тов. Вол. Кузьмич на першому з'їзді БелАПП'у був делегатом від Українського „Молодняка“.

байдужість керівних органів Всесоюзної Асоціації Пролет. Письменників до творчості національних республік.

— ВАПП нічого не зробив для популяризації досягнень білоруської літератури серед численних руських читачів. „ЧП“—лише криве люстро“. „Госіздат РСФСР“ і досі не видав білоруського альманаху“.

Товариші підкреслювали необхідність утворити БелАПП з національними секціями. Тов. Мислінський інформував делегатів про працю польської секції, члени якої вже здали до друку три п'єси й великого збірника поезій. Польська секція, порівнюючи до інших, зробила найбільший творчий вклад. Переведено кілька літературних масових вечірок, організовано пересувну бібліотеку, в якій можна надібати твори сучасних польських пролетписьменників—Бандровського, Броневського й інших. Тов. Сербента інформував з'їзд про роботу литовської секції, Селінека—латиської і Камінецький—єврейської секції.

Центральним питанням з'їзду була теоретична доповідь секретаря ВОАПП'у тов. Сутирина про творчі шляхи пролетарської літератури. Відзначимо, що така велика ґрунтовна доповідь була цінною і цікавою для всього з'їзду.

Тов. Сутирин—до речі нова людина для ВОАПП'у (він вісім років працював на Кавказі)—виставив багато нових тез, що дорешти ліквідують так звану колишню „ваповщину“. Відгуком на харківський диспут з'явилося його твердження, що в літературних організаціях мусять утворитися мистецькі фракції. (Як відомо, тов. Скрипник настирливо висував принцип, що літорганізації мають засновуватись за мистецькими ознаками). Мистецькі фракції, на думку Сутирина, краще оформлять митця з формального боку і дадуть йому змогу удосконалити творчі засоби. Критика, що досі була розпорошена по літорганізаціях, мусить об'єднатися сама і відіграти певну роль у формуванні ідеології письменника. Коли мені довелося розмовляти з доповідачем, він визнав, що рішучий здвиг до цих принципів дала Радянська Україна в особі її діячів мистецтва й літератури.

Вечірнє засідання 28 листопада було присвячено ювілею „Маладняка“. Представники громадських, наукових організацій у своїх вітаннях підкреслювали значну роботу „Маладняка“. Запал промовців дійшов того, що професор української літератури т. Бузук і ректор Білоруського Комуністичного Університету тов. Стасевич подали тут же заяву про вступ до „Маладняка“ БелАПП'у. Відзначимо, що жоден з республіканських комсомолів не підтримує такого зв'язку з літорганізаціями, як ЛКСМБ з „Маладняком“. Тов. Галавач (головував на з'їзді) одночасно працює як письменник і як секретар Центрального Комітету.

Делегати особливо цікавилися останніми новинами з України. Щиро й палко вони вітали представника України на трибуні і всюди підкреслювали братні почуття до українського народу, що зазнав такої ж історичної долі, як і білоруський.

Конкретний наслідок з'їзду: „Маладняк“ перейменувався у ВсебілАПП'у — зберігаючи традиції боротьби з ворожими ідеологічними ухилами. В „Маладняк“ увійшли національні секції і частина руських товаришів з ПолесАПП'у. Журнал „Маладняк“—лишивсь за тою ж назвою, лише змінивши титульний напис на: „орган ВсебілАПП'у“.

Звичайно, не треба думати, що український „Молодняк“—копія білоруського, бо „Маладняк“ скупчував у собі риси і нашого „Плагу“ і руського ВУСПП'у і „Молодняка“. ВсебілАПП—краще поєднав сили білоруської пролетлітератури. Єднання польської, єврейської, білоруської й руської літератур дасть великі наслідки в утворенні національних літератур з інтернаціональним змістом.

НОВА НІМЕЦЬКА ПРОЗА

Німеччина стала республікою конче і без повороту. Усім тим, що не хотіли б зважати на цей факт, як у країні, так і поза нею, доводиться його визнати.

З цим повинна рахуватись і поетика. З історії французької літератури ми довідуємось, що панівна форма поезії революційного народу, найвідповідніша форма усної творчості, є, власне, проза. Драма найвищий пункт і суть німецької поезії, а разом і німецький театр, протягом більше сторіччя, втратили своє впливове значення. Робітники не сперечаються більше за „прем'єри“: у них інші турботи, інші завдання.

Працюючій людині та й суспільності служить проза. Політика вперше далеко зайшла в німецьку поезію й прийнята мистецтвом.

Але варто уваги те, що відомі повістярі довоєнного часу—Томас Манн, Якуб Васерман, Стефан Цвейг, щоденно поволі втратили своє впливове значення, хоч їхні твори і виходять ще великими виданнями. Читачі їхні—старі рештки імперії, самохіть намагаються пристосуватись до неминучого історичного розвитку Німеччини та Європи.

А молоді, що для неї цей розвиток природний і зрозумілий, більше не до цих неписьменників. Натомість вона підпадає під вплив нового письменника, який до війни не видавав своїх книг, і якого знали лише як брата „великого“: це Генріх Манн.

Не дивно, що в часи соціального розшарування цей єдиний суспільно-критичний епік Німеччини,—Генріх Манн, що дня набуває більшого значення. Цей письменник привласнив собі традиції Еміля Золя, пристосував їх до німецьких умов і тим зробився якимось поетичним символом молоді, що завжди готова рішуче боронити свободу.

З покоління, яке, змагаючись, перетерпіло світову війну, залишилось зовсім мало тих, чия художня спадщина має певний вплив на молоду Німеччину. Це нещасливе покоління, що залишило свої найкращі сили коло Таненбергу й під Верденом, у Фландрії та на Ізонезо за пересмажену яєшню загребущих імперіялістів, залишить невеликий слід у німецькій поезії.

З цього покоління ми знаємо лише двох письменників-прозаїків, які пережили світову війну в далекій Швейцарії: Леонард Франк і Герман Кессер.

Леонард Франк, що з могутнім соціальним запалом малює німецьку сучасність, пише квітчастою, мальовничою, високою, якої не було за минулі 50 років, німецькою прозою. Його „Банда розбійників“ показує гнітючо-душну дійсність виснаженої, знесиленої імперії, його вславлена на весь світ збірка оповідань „Людина є добра“ виявляє так само доконечно, як і „Le feu“ („Огонь“) Анрі Барбюса, могутню тугу гнаних на вбивство створінь. Його останній великий роман „Оксенфурський чоловічий квартет“, шедевр, малює нам життя малих людей, що стоять під гнітом післявоєнних років, і малює непорушні символи людськості, кохання й смерть, у рямцях цієї німецької сучасності.

Герман Кессер не такого великого значення і не з таким широким обсягом як Генріх Манн, не такий квітчастий і високомовний, як Леонард Франк, є найдокладніший і найяскравіший будівник з матеріалів сучасної німецької мови. Він має (крім видатних нарисів, одного роману і двох сценічних творів) п'ять оповідань, які претендують на впливовість. Йому німецька література обов'язана єдиним на цей час правдивим виявленням часу німецької інфляції у творі „Вуличний мужчина“. Тут бачимо Кессера, як фанатичного художника форми, послідовника великого Генріха фон-Клейста. Окремі його оповідання, як, наприклад, „Нагайка“ так майстерно написані, що в них на перший план висунуті лише великі форми мови, а не суть оповідання. Але строге додержання форми є й слаба сторона його оповідального мистецтва. І Кессер має право на впливовість, бо його твори відзначені великою свідомістю відповідальності.

Покоління, яке взялося до пера після війни, пише, на цей день, головним чином, прозою. Декілька імен швидко стали на передній план, і хоч їх шанували, як прототипів „молодого покоління“ та все ж вони були тільки мізерними епігонами. В. Є. Зюскінд, Герберт Шлютер і перш за все задержуватий Кляус, син Томаса Манна. Ці молоді „генії“ за-за святочного столу не зуміли викупити свої авансом отримані лаври. Не було у них належного настрою. Натомість вибилися другі таланти, які не показували громадськості хитрих акробатичних шук на турніку своїх талантиків, а зайнялися процесами розшарування.

Курт Клебер написав невеличку книжку нарисів „Барикади в Рурі“ і дав у ній найглибші образи сути рурського насильства. Реакційна юстиція цю книжку заборонила розповсюджувати. Його перший роман „Пасажири третьої класи“ малює, у новій формі, що нагадує почасти Андре Жіда, людську гідність міжпалубних подорожніх.

Надзвичайний талант виявляє двадцятишостилітній Герберт Беккер. Його оповідання „Розум“ оригінально атакують реакційні елементи за їхнє неумство і з'являються ніби ясним маніфестом настрою в поезії.

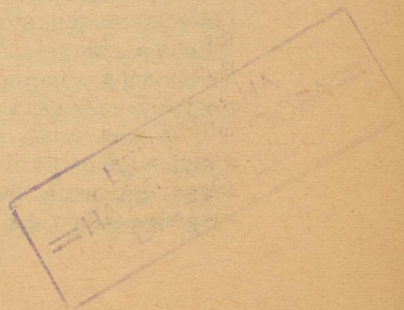
Вернер Тюрк, якому також іде третій десяток років, — представник натуралістичної школи. Належачи, очевидно, до школи Еміля Золя, він будує з докладним умінням і великою силою слова оповідання з життя пролетаріату. Його книга „Лев праці“, що викликала чимало балачок і суперечок, його оповідання „Ночі в льоху“ виявляють безмежність руйницького убозства, в якому живе пролетаріат. У Тюркові живе якась сила й упертість, які можуть зробити його великим соціал-критичним епіком.

У минулі роки мав надзвичайний успіх перший роман немолодого вже (за тридцять років) письменника Георга фон-дер-Ірінга.

Його запізнілий військовий роман „Салдат Суран“ малює надзвичайно простими художніми штрихами звичайне поневіряння однієї роти. Треба сподіватися, що Ірінг після цього напише ще твори такої ж перекональності.

Окремі оповідання, які ворожі до „мистецтва для мистецтва“, які глибоко просякнуті розумінням ваги сучасності належать перу Антона Беднера, Марії Луїзи Флейсер, Кляуса Германа, Ганса Лорбера, Ф. Ц. Вейскопфа. Лесінгу, великому „praeseptor litterarum“ (наставника літератури) належать слова: „мистецтво за нових часів посіло незрівняно ширші кордони“. Це положення підходить до всієї сьогодишньої літератури всього світу, але особливо до літератури нової Німеччини. Бо на місці „джигунської“ здібності „сноба“ виступає реальна правда, а місце модного смаку заступив ясний настрій.

Правда, настрої теж можуть бути діяльними, коли в допомогу стають змагання. А змагання вимагають праці. Треба побажати, щоб над письмовими столами молодих письменників Німеччини не забувалися слова колись молодого Еміля Золя: „Я неук у всьому, я думаю довго ще нічого не видавати, але добре вчитись“.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНИКА

ІВ. ГЛУЩЕНКО

ПРО МОЛОДОГО ЖУРНАЛІСТА

(Підсумки диспуту)

Нещодавно, з ініціативи комсомольського осередку видавництва „Радянське Село“, „Харьковский Пролетарий“ та газети „Комсомолец України“ в будинку літератури ім. Блакитного відбувся диспут на тему про молодого журналіста.

Хоч тема вузька, лише про „молодого“, та все ж мимоволі диспут набрав характеру про нового журналіста взагалі. Треба сказати, що подібні диспути в Харкові провадяться вже втретє. Але жодний з них так, як останній, не зацікавлював, не притягав уваги широких кол газетних робітників починаючи від редакторів і кінчаючи робкорами та технічними робітниками редакції. Два дні в будинку літератури стояв гамір, точились гарячі дебати. Тут і критика, й самокритика, й особисті скарги на редакції, обставини то що.

Ми хочемо розглянути найважливіші питання, що постали на диспуті.

Перше, на чому найбільш зупинився у вступному слові заступник редактора „Комуніста“ тов. Таран і на що найбільш скаржились промовці—це болячки.

Головна—це неписьменність. Політична, географічна, загальна неписьменність. Журналісти—мало культурний народ. Обидва вечори наводились десятки різних ляпсусів. Пишуть хлопці, що столицею Персії з якогось часу став уже Кабул, дехто навіть не знає, що то є „усупільнений сектор“. Один з фейлетоністів замість того, щоб сказати „Дон-Жуан“ пише „Дон-Кіхот“. Бачте, він чув десь тільки дзвін про Дон-Кіхота, а самого твору Сервантеса й на вічі не бачив.

Один з редакторів наводив приклад, коли редакційний робітник з острахом його запитував:—Куди ж сховати „Юманіте“?

Людина працює в редакції. Здавалося б, повинна знати, що „Юманіте“ є газета французької компартії, а не якась контр-революційна нисанина, й труситись із нею нічого.

Мова у наших робітників друкованого слова також не кристалева. Заяловена. Українізована. До чисто-літературної їй ще так далеко, як від землі до неба. Не диво, що від наших газет віє сухотами. Проблема художнього нарису й по сьогодні не розв'язана. Чи багато має Харків таких журналістів, що час від часу давали б художній нарис, висували б якесь нове питання й подавали його в художній формі, не сіро, не розгублено серед газетних шпальт?

Таких робітників одиниці, або ж, вірніш, одна одиниця: це П. Лісовий з „Вістей“. Чому ж це так? Причин є багато. Тут винні і редакції, про що мова йтиме нижче, але безперечно тут велику роль відіграє та хвороба, що зветься „строчкогонством“. Наші редакційні робітники

(це найбільше стосується репортерів) працюють не в ім'я справи, а в ім'я гонорару. Хлопці дбають і пильнують за тим, щоб як-найбільше перегнати „норму“ й дуже мало болять душею за якість тієї їжі культурної, що подають читачеві.

Навіть більше. На сьогодні Харків збагатився ще на один трест—репортерський. Так, читачу, не дивуйся. На диспуті багато промовців довели, що між репортерами розподілено установи й засідання. Кожний прикріплений здобуває матеріал, потім уся сімечка сходиться докупити, обмінюються зібраними відомостями.

Хіба від цього буде добра якість статті чи замітки? Сухоти, й ще раз сухоти. Адже ж тут куються не літробітники, а халтурники, та до того ще штамповані, бо один у другого списують різні замітки.

І цілком слушно була поставлена перед цією частиною журналістів така вимога:—Киньте халтурити. Киньте трест. Ви що-дня стикаєтесь з різними цікавими явищами, особливо побутовими. Хай гаслом для кожного з вас буде—дати для своєї газети, принаймні, раз чи двічі на місяць, художній, цікавий нарис. Звичайно, щоб він був гарний, над ним треба попрацювати не 30 хвилин і не годину.

Хворіють журналісти ще й на таку хворобу—умивання рук від громадської роботи. Промовці наводили приклади, правда, поодинокі, коли хлопці отак помаленьку докочуються аж до аполітизму. Серед багатьох журналістів ще панує думка: мовляв, ми—„вибранці“, наше діло—пописувати, а читач хай почитує та виконує. Не диво ж, що, наприклад, в усіх газетах багато пишуть зараз про українізацію, лають бібліотекарів, що не знають мови, літератури, а самі ті, що пишуть, грішні та ще й дуже. Мови достатньо не знають, вивчати її не хочуть.

Повернемось до старого. Хто ж бо винен, хто ж бо потурає тому, що редакційні робітники мало культурні, верхогляди, всезнайки.

Як не дивно, а треба сказати, що винні самі редакції, обставини роботи в них. Ініціативна група по організації диспутів розробила 42 анкети молодих газетярсько-журнальних робітників. Ось що дає ця розробка з нагоди витраченого часу в редакції:

10 чоловіка працюють од	12 до 14	годин на добу
16 „ „ „	10 „ 12	„ „ „
9 „ „ „	8 „ 12	„ „ „
5 „ „ „	6 „ 7	„ „ „

Ці цифри самі за себе говорять. Переважну частину робочого дня, як бачимо, гине по редакціях. Де вже там дбати про самоосвіту, коли додому приходиш після 14 годин роботи. А треба сказати, що добра половина з цих 42-х робітників є партійці та комсомольці, що чимало годин віддають і для партійно-громадської роботи.

Тому нема чого й дивуватись, коли на запитання „що читає“ з 42-х чоловік відповідають: 2—читають марксівську літературу, 7—все (певно нічого—І. Г.), 4—„Журналіст“ та „Червону Пресу“ і 10—читають лише газети.

Цілком зрозуміло, що роботу в редакції можна й треба неодмінно раціоналізувати так, щоб не гинуло там напівдаремно стільки дорогого часу. Це важливе питання на диспуті було особливо підкреслено. Його має вивчити, детальніше розробити й організувати самоосвіту в вільний час Центральне Бюро секції робітників преси.

Надзвичайно цікаві цифри й що до освіти молодих будівників газети. Вищу освіту мають 3 чол., середню—28 чол. (і то нахвату), а нижчу—11. Між іншим, усі мають намір продовжувати освіту: 16 чол.

по ВУЗ'ах, решта—у Державному Інституті Журналістики та на факультеті журналістики (Комуніверситет ім. Артема).

Посади ж, що їх посідають ці товариші, такі: відповідальні (редактори, секретарі редакцій, зав. відділів)—17 чол.; репортерів—8 чол.; літробітників—6.

Дійсно, ці цифри б'ють на сполох. Диспут тим і був корисний, що вчасно порушив увагу про дальший розвиток журналіста. Це підкреслили представники Відділу Преси, ЦБ секції та й самі ті, кого це безпосередньо стосується. Та й справді, як же зараз зможуть хлопці творити нову роботу в газеті з своїми читачами, коли з 42-х чоловік аж 11 мають нижчу освіту, всі далі не йдуть, ніде не вчаться, нічого не читають, особливо марксистської літератури. Більш того! Та ж сама анкета говорить, що надзвичайно мізерна кількість читає спеціальну літературу, що стосується його безпосередньої роботи в редакції.

Нарешті, зупинимось на питанні про кадри та взаємини між „старими“ й „новими“ журналістами.

Де хто домовився до того, що, мовляв, у нас надзвичайно скрутне становище, що наші кадри не ростуть, або ростуть дуже мляво. Звичайно, це дурниці: кадри є й будуть. Хіба тисячні армії робселькорів же є кадри? Безперечно, є, і найкращі з них уже почасти поповнюють наші редакції. Адже ж, зараз, наприклад, у Харкові виходять десятки заводських газет, деякі мають 4.000 тиражу. Такі тиражі в нас мають деякі окружні газети. Оці будівники заводських газет, оці місцеві редактори та рабкори є наш надійний кадр.

Правда, з висуванням у нас справа стоїть на сьогодні ще погано. Подекуди в редакцію беруть людей з виробництва, з села, не утворюють круг них відповідного товариського оточення, не допомагають в роботі. На диспуті розповідалося й про те, як псують висуванців. Так, наприклад, у редакції газети „Харьковский Пролетарий“ одного дня робкорів беруть на інструкторів, а за тиждень-два, глянь—він уже завідувач відділу. Якби людина зразу справлялася з цією роботою—півбіди. Але ж, ніхто—будь він найрозвиненіший—не схопить за тиждень усіх „редакційних премудростей“. Щоб стати зав. відділу—потрібно не тиждень і не місяць, а далеко більше часу. В противному ж разі висуванець товктиметься на одному місці, замість того, щоб бути йому в редакційному авангарді—опиниться в ар'єргарді.

Не тільки кадри йдуть з робселькорів. Переважну частину їх дає нам, і надалі більш даватиме—факультет журналістики, ДІЖ та інші ВУЗ'и.

Коли хто думає, що треба всіх старих газетних спеціалістів усунути, поновити редакції новими (а на диспуті частина—правда, незначна—так думала), той робить велику помилку. Наша партія ніколи так питання не ставила й не ставить. Навпаки—хорошому, чесному, радянському спеціалістові розкривається всюди широко двері. Першим навчателем отих нових кадрів, що йдуть у наші газети, і мають бути старі спеціалісти. Їхні знання треба використати, передати молоді. Розкидатись слівцями, що, мовляв, дай мені сьогодні робітника—хоч і поганого журналіста, аби з заводу—це є лише ультра-революційні жести, красні слова й більш нічого.

* * *

Кілька слів про головні пропозиції. Ось вони:

— По редакціях найближчим часом скликати виробничі наради, зменшити робочий день максимально до 8 годин.

Увесь вільний час журналіст мусить віддати самоосвіті.

— Підчас політичних кампаній збирати міські збори газетярів. На них ставити доповіді відповідальних партійних робітників. Приказом, проходить зараз хлібозаготівля—заслухати вичерпуючу доповідь наркома торгівлі тов. Чернова. Нещодавно відбувся пленум ЦК ВКП—заслухати т. т. Косіора, Любченка в окремих питаннях: „Контрольні цифри народного господарства“, „Зернова проблема“ і т. інш.

— Зараз Комуніверситет ім. Артема розпочав заочне навчання. Треба умовитися з ним, щоб певну кількість місць для заочних слухачів було призначено робітникам друкованого слова.

— Дійти, щоб журналісти могли бути вільними слухачами відповідних катедр і факультету журналістики, інституту марксизму, ІНО, Інгоспу та сільсько-господарського інституту.

— Відділу преси забронювати десять місць по відповідних харківських ВУЗ'ах. Умови прийому на ці місця для журналістів мають бути такі, як і для робітничої курії. Журналіст через перевантаженість не має змоги підготуватись так, як це робить інший. Крім редакційної роботи йому ще припадають різні доповіді, лекції, екскурсії.

— Організувати недільний факультет журналістики.

— З цього року, в-осени, було розпочато підготовку до організації шостимісячних курсів газетних робітників. Досі курсів немає, а, проте, вони конче потрібні.

— Запровадити спеціалізацію репортерів по відповідних питаннях: один репортер стежить за сільськими питаннями, другий—заводськими, третій—культурно-побутовими то що.

— Прикріпити молодих журналістів до старих досвідчених спеціалістів.

— Провести вузькі виробничі диспути (про замітку, про верстку, заголовки), супроводити їх виставками. Організувати конкурси з преміями на замітку, фейлетон, статтю—на певну якусь тему.

— При клубі друкарів влаштувати гуртки вивчення окремих питань: мова селянської газети, чужоземні мови, технічне оформлення газети, фото-репортаж то що.

Це лише головніші пропозиції. Їх та й окремі дрібні вимоги детально розробить Центральне Бюро секції робітників преси та деякі—Відділ Преси.

УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТИ ПІОНЕРІВ УКР. ЖОВТНЕВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

З нагоди річниці закатування білогвардійцями піонерів Жовтневої української літератури—Чумака та Гната Михайличенка київська організація ВУСПІ ухвалила порушити клопотання про допомогу родині Чумака та організацію по ВУЗ'ах кількох стипендій ім. Чумака.

Ухвалено також просити окрвиконком впорядкувати могилу, де поховано Михайличенка й Чумака, а вулицю, де було забито Чумака й Михайличенка назвати їхнім ім'ям.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТИ ВАСИЛЯ БЛАКИТНОГО

8 грудня в Будинку літератури відбулися збори, присвячені пам'яті Василя Блакитного. Вшанувати його пам'ять прийшли

письменники, журналісти, культурно-громадські й наукові діячі та представники пролетарського студентства. Останнім часом інтерес до Блакитного, як до одного з перших організаторів українських пролетарських культурних сил зростає, особливо серед робітничих мас. Але, як це підкреслив у своїй промові голова правління будинку тов. Таран, ми ще так мало знаємо про Блакитного, цього непохитного пролетарського революціонера, організатора Жовтневої української літератури. Уже відзначаємо третю річницю з дня смерті Блакитного і все ще не маємо повної збірки його творів.

А широкий читач творів Блакитного потребує. Правда, ДВУ незабаром видасть повну збірку творів Блакитного. Але, цього не досить. Потрібні нові, а головше

дешеві, популярні видання творів Блакитного, що забезпечило б просування їх в найгустіші товщі читацьких мас.

Про значіння Блакитного, про його, так би мовити вагу, в українському культурному процесі може свідчити також і та боротьба, що останнім часом навколо Блакитного розгортається. Ця боротьба безперечно триватиме і далі, оскільки триватиме боротьба за спрямування і керівництво українським культурним процесом.

Всім намаганням одірвати Блакитного од пролетаріату, ми мусимо дати найрішучішу відсіч. Блакитний протягом всієї своєї діяльності був з пролетаріатом, з комуністичною партією. Таким ми його знаємо, таким він лишається і в нашій пам'яті.

Дехто силкується одділити в Блакитному революціонера од поета. Цього зробити не вдається. Революціонер і поет, політичний діяч і організатор літературних та мистецьких сил пролетаріату—в Блакитному це виступає як єдине, неподільне ціле. Вшановуючи пам'ять Блакитного ми маємо на увазі не лише Блакитного—поета, організатора української пролетарської літератури. Ми водночас вшановуємо його і як пролетарського революціонера, політичного діяча, і як відданого передового бійця соціальної революції.

Тов. Таран нагадує нашим письменникам про одне з гасел Блакитного. Це—бути завжди з масами, з робітничим класом, з комуністичною партією. Це гасло не втратило своєї актуальності і на сьогоднішній день. Для нашого пролетарського письменника це

гасло лишається бойовим завданням, яке вимагає уважного ставлення і щирої виконання.

Яку літературну спадщину лишив Блакитний? На цю тему з коротенькою інформацією виступив тов. Кодюба. За якихось 2—3 тижні вийде повна збірка творів Блакитного. Збірник має 25 аркушів. До нього увійшли поезії, літературні пародії, белетристика, сатира і статті на культурно-мистецькі теми, як свого часу друковані в періодичній пресі, та інші відомі твори Блакитного, а також низка творів невідомих, знайдених в архіві Блакитного, які друкуються вперше.

З цікавими спогадами про зустрічі з Блакитним на різних етапах революційної роботи виступили т.т. Микола Любченко і С. Пилипенко. Вони навели низку цікавих моментів з доби 1917, 1918, 1919 р.р., коли Блакитний, разом з іншими, перебуваючи в глухому запіллі, у ворожому оточенні, керував боротьбою за перемогу радянської влади на Україні.

Цікаві також спогади письменників Кириленка, Божка, Остапа Вишні. Вони в загальних рисах змалювали літературний портрет Блакитного. Товарииськість, тепле ставлення до молодших товаришів, постійне піклування про ідеологічне та художнє зміцнення кадрів української пролетарської літератури—ось основні відзнаки Блакитного—редактора „Вістей“, першого організатора письменницьких сил пролетарської нової України.

Вечір закінчився концертом.

БІБЛІОГРАФІЯ

В. НОРД

ВОЙОВНИЧИЙ ПРОВІНЦІАЛІЗМ

О. Ведміцький. Покуси. ДВУ р. 1928. Стор. 90. Ціна 90 коп.

Оглядаючись на літературний рух перед жовтнем 1917 року, здається, ніби ті дні одмічено певним затишком. Олесь дотримувався своїх революційно-народницьких мотивів, цілком визначених ним ще в першій своїй книзі „З журбою радість обнялась“, Микола Вороний і Чупринка повторювали самих себе, десь по найглухіших закутках України й Кубані виходили сіренькі збірки сіреньких поезій, обмежені й бездарні, безкінечно далекі од тих великих процесів, що відбувалися в тодішній Росії. Відчувалася певна стабілізація національного руху, яка й утворювала ілюзію затишку. Видавалися затишні альманахи для просвітнянського вжитку, типу „Досвітніх огнів“, правились панахиди по Шевченкові й здавалося, ніби все було гаразд. Коли можна так висловитись, в літературі тоді відбувався процес децентралізації. Десь по глухих кутках дебютували безповоротно забуті тепер поети, що виходили з шкіл української провінційальної інтелігенції, вони писали в своїх містечках, задовольняючись своїм оточенням і нікуди не пориваючись. Вони пробивалися в українські тодішні журнали, як „Сяйво“, „Українська хата“ і намагалися задавати свій тон в літературі. Тип провінційального поета, самозадоволеного місцевого генія, характерний для тих часів, ще й тепер, за деякими даними, не перевівся, змінився тільки декоративний бік,—замість шевченківських „дум-квітів“ (була така книжка поезій, що звалася „Думи-Квіти“—здається якогось Коваленка) та карих очей, тепер з'являється червоний прапор, піонерські барабани, димарі. Але суть, на жаль, лишається та сама. І скільки б не накопичувалося самих модних барабаних фраз і бучних визнань, на зразок:

Ми даль скоряємо крилом мотора
І смерть перемагаєм смертю бога!

проте не треба особливої проникливості, щоб знайти тут ту ж саму обмеженість, те ж самозадоволення, надуманість, повну відсутність поривання розбити своє провінційальне коло, що характеризували колись численних авторів поезій під Шевченка.

За типовий зразок модернізованих „Дум-Квітів“ можна порекомендувати нову збірку О. Ведміцького, видану чомусь не „Плужанином“. Коли б ця книга була винятком, про неї можна було б говорити інакше. Але, на жаль, ця книга типова для певного сектору нашої літератури. Минули роки революційної боротьби; відозви й плакати, що розвівалися колись по стінах і стовпах—знесено до музеїв; здається ніби побут переживає, до якоїсь міри, процес реставрації, ніби назавжди вже затих той вітер, що збивав колись з ніг розгубленого обивателя.

Ветер, ветер!
На ногах не стоит человек!

(А. Блок)

Цей обиватель давно вже став на ноги, оговтався й посів своє місце, він приймає радянську дійсність, бо й при ній живе й йому, порівнюючи не погано. Коли він подає свій голос у літературі, голос його звучить домовито й спокійно, він обминає великі проблеми, спірні питання, що стоять на порядку денному, бо він ради свого спокою хоче бути обов'язково ідеологічно витриманим. Він прислухається до потреб часу,—коли треба бадьорости, його голос підіймається, сягає аж до планет, прославляє авіацію, коли ж можна заспівати мінором, він наслідує Сосюру та Єсеніна, але й тут, всупереч Сосюрі та Єсеніну, він ідеологічно витриманий до краю. Така повсякчасна ідеологічна витриманість не може не викликати підозрінь. Я не хочу сказати тут, що автор „Покосів“ цілком винний у всіх цих гріхах, що його голосом промовляє обиватель. Але цією, як і першою збіркою, автор, безумовно, примикає саме до тих кол суспільства, що їхньою характерною рисою є здібність легко до всього пристосовуватись і завжди попадати в потрібний тон. Критика не дуже суворо поставилася до першої збірки О. Ведміцького. Ніби з задоволенням деякі рецензенти відзначили формальні досягнення автора, от, мовляв, радіймо!—було тільки два вінки сонетів в українській літературі—Жука й Бобинського, а тепер буде й третій. Мене зовсім не цікавить формальне значення вінка сонетів (та й значення якогось ця мертва форма може набрати тільки для тих критиків, що люблять копатись у всякій літературній мертвечині), але завжди дивує та легковажність, з якою деякі критики оцінюють ухил у порожній техніцизм, як формальні шукання. Писати в наш час вінок сонетів, літературну форму, яка могла культивуватись тільки в декадентських салонах, значить обертати літературу, засіб впливу на читача, в порожню гру слів, стояти безкінечно далеко од життя з його живими, вічно змінними формами. Од вінка сонетів—простий шлях до Брюсівського „Поліндроману“, до всяких літературних дзеньків-бреньків, абсолютно нікому не потрібних. Коли письменник має що сказати, то шукання літературних форм—основний його шлях. Коли в нього немає чого сказати, всю його увагу одбирає вишукування технічних прийомів, витворних сполучень, що могли б дати ілюзію змісту.

...Нещасна, жалка та рука,
Щі тріолетами годує
робітника!

(П. Тичина)

У „Покосах“ ми маємо не мало й тріолетів і сонетів. І в цій книжці техніцизм характерний для О. Ведміцького.

Першим віршем автор справляє на читача коли й не сильне враження, то порівнюючи, не погане. Але безпосередньо за настроєм, не позбавленим щирости „Революціє, вічно люблю!“ іде низка бліденьких сонетів, пересипана ямбичними та хорейчними вправами. Це характерне для О. Ведміцького—це поєднання техніцизму з формальною недбалістю, з повною відсутністю праці над стилем, з нерозбірливістю в доборі епітетів. Кожна поезія—ніби знята з шпальт якоїсь провінційальної газети. Закоханість у квіти—маки, рожі, веде свою генеологію безпосередньо з провінційальних альбомів, де під малюнками букетів кучерявими почерками писалися „стихи“ на зразок:

Твої щечки—точно рози... і т. д.

Час змінився, вже й панночки вимагають віршів ідеологічно витриманих. І О. Ведміцький після рядків—

Маки, маки—голублять наше око.
О, скільки їх мережить синь степів.

Обов'язково мусить згадати—

Ах, так... це ж—Крим... Це ж тут під Перекопом
За трупом труп, як били ворогів..

Це естетизація крові, громадянської боротьби—один з найбільш від'ємних боків цієї збірки О. Ведміцького. Загалом естетизує той, хто „світ сприймає оком“, хто спостерігає явища з боку. Тільки спостерегач може кров прирівняти до макового цвіту, чи до блиску рубіна (що до останнього, то тут відчувається рука Олеся—„рубіни крові, перли сліз“). Ось до якої розкішної декоративності доходить часом автор:

Червоний прапор равив груди.
На грудях—кров (чи блиск-рубін)
Не стерти їх, рубіни будуть,—
Різбяр тих ран—новий загін.

Після цього вже не переконують признання автора, розсипані в книзі, на зразок:

Пам'ятаю я ночі осінні
і наш наступ на білих граків (?!).

Упертий провінціалізм—і в настроях, і в техніці—справляє гнітюче враження. Задоволеність малим, добровільна обмеженість, ігнорування справжнього літературного масштабу, щаслива впевненість, ніби то ніяких шукань не треба, ніби досить однієї чорноземної сили—все це характеризує літературних провінціалів—не тільки на периферії, а й у столиці. Не обов'язково жити в столиці, але обов'язково бути передовим у своїй творчості. Те, що такі книжки, як „Покоси“ виходять у культурному і політичному центрі України, доводить, що провінціалізм глибоко вкорінився в літературу, що, живучи і в місті, що веде перед в УСРР, не обов'язково бути передовим.

Треба визнати, що гасло, кинуте Є. Касяненком, „позбудьмося лепу кругової поруки“—цілком вчасне. Тільки принципом „кругової поруки“ можна з'ясувати те, що книжки, які заслуговують при всяких умовах, на рішучий осуд критики, приймаються нею, порівнюючи, не погано. Здається, ніби між письменником і критиком існує потаємна угода. Критик: „я знаю, що ця книжка погана, але в наших умовах...“ і т. д. Провінціалізм якраз і полягає в задоволенні своїми дрібними масштабами, своїм оточенням. В наш час, одмічений небувалим культурним підйомом, розгортанням творчих сил націй СРСР, залишитись при старих масштабах, значить не виховувати, а свідомо пасти задніх. Проте, з приємністю тут можна зазначити, що ціла низка книг молодих письменників, безумовно, стоїть на шляху до літератури непровінціального масштабу.

ГЕОРГИЙ ЗАХАРОВ. Черномор'є.
Видання ВУСПП, 1928 р. 54 стор. Ціна 50 коп.

З дев'ятнадцяти віршів цієї збірки, що ми її рецензуємо, майже половину присвячено морю, або всьому тому, що з ним зв'язано.

Отака „повідь“ навряд чи збагачує книжку Захарова, бо всі рядки кружляють навколо „волноломов, лебедок, крутобедрих дубков, размашистых волн, туманной гавани“, що повторюються по кілька разів, а

також круг інших не дуже то перекональних „морських“ порівнянь і „туманних“ епітетів.

Романтика й будні моря не показані ні в одній сюжетній, чи хоч би з сюжетною примішкою, речі, як це зробив (і прекрасно зробив) земляк Захарова Ед. Багрицький у своїх віршах: „Баллада об арбузе“, „Контрабандисти“ та в інш.

Тематична локальність тільки тоді є гарна, коли місце, що його описується, малюється не на одному тлі, і не одними фарбами. Коли вже далі порівнювати з малярством, то за приклад можна взяти художника Левітана, який оживляв тематичну бідність свого пейзажу вдалим підбором тонів і фарб. Правда, Захаров щиро закоханий у величне море, „где слышится ропот разгневанных волн“, і в нього крізь однотонну музику ліричної і риторичної одноманітності, часто пробиваються драматичні інтонації, що освіжають наївну безтурботність поета; він знає що:

Бывает на ловле, не знаешь откуда,
Но буря наотмашь швыряет дубки...
И, ветру доверив рыбацкую удачу,
За гибелью черной плывут моряки...
(„Улов“)

Мы отданы волнам, как дети судьбе,
Гонимые ветром и морем.
Нас буря и штормы в неравной борьбе
Сдружили с печалью и горем.
Нас бури доверили буйным ветрам
На прихоти (!) волнам и воле...
(„Баллада о рыбной ловле“)

Після таких рядків не віриться, що поетові можуть снитись:

Тишина под небесами,
И не хочется проститься
С голубыми облаками...
Облака и солнце знойное,
Черноморский вольный порт.
И дыхание волн спокойное,
Полюбил я с давних пор.
(„У прибоя“)

Поет до такої міри „помнит о море, о юге, и песни рыбацкие у шалаша“, остільки просякнутий портовою штовхатиною, корабельними овчобами, що в нього навіть „мечты раскидывают паруса“, „словно парус полотняный, мчится ветер смоляной“. Таку одноманітність порівнянь можна з'ясувати не лише морськими мотивами. Лексика в Захарова теж не дуже то багата. Він поряд на двох сторінках пише:

И послушать песни бравые
Наклонились небеса...

(„У прибоя“)

И низко склонились к воде небеса
В прибое, над судном качаясь.

(„Рейс“)

Где зори морские цветут по уграм,
Как маки горящие в поле.

(„Баллада о рыбной ловле“)

„Где зори на ветру,
Как гроздь винограда
Нависли по утру“.

(„Зима“)

Епітети не переконують—вони наскрізь літературні. Коли весна, то вона—„юная“; вітер—„буйный“; сирена виє—„как раненый волк“; загибель—„черная“; хмари—„голубые“; пісні—„бравые“. Так можна продовжувати без кінця.

До недоліків (а їх поетові треба вказати, інакше од них не легко визволитися) треба віднести синтактично неправильно побудовані речення, незграбні звороти, невірні порівняння, як то:

Что восходит новой жизни
В тихой радости наш дом.

(„Памяти Есенина“)

И звенит в моем саду
Тишины моей река.

(„Весна“)

И ветер прохладен, как веер.

(„Порт“)

Коли „веер“ потрібний для рими з „конвеером“, то все ж не треба забувати, що сам „веер“ не холодний, а лише утворює прохолоду, гонячи повітря. Ми б і не зупинились на цих хибах, коли б вони не збільшували основної хиби в творчості Захарова, це—відсутність конкретності й оригінальності в трактуванні тієї чи іншої теми, того чи іншого мотиву.

З віршів, що присвячені морю, вирізняється чіткістю й колоритністю „Баллада о рыбной ловле“, „Арбузы“, де гарно передано, як „цыган пробует наощупь, цыган пробует на явук“; „Порт“, що малює портову штовхатиною, суміш пахоців і звуків, кольорів і облич. Тому, мабуть, поет і взяв із цього вірша чотири рядки в епіграф до книжки:

Я счастлив за все портовое,
Я рос на твоём берегу,
И званье твое трудовое,
Как нежность в груди берегу.

Не можна не бути щасливим, коли:

Рыбой и солью дымится
Морская твоя глубина...
Дымом захлестнут конвеер,
Пылью пылают борта...
И запахом зрелых баштанов
Арбузная гавань полна и т. ін.

До речі, про слово „дымится“. Захаров ним зловживав. У нього — і сонце „дымится“, і „рана дымится“, і „солью дымится“ і ще щось чи чимсь „дымится“.

Тугою за романтичним минулим і бойовою готовністю обвіяний вірш „Шлем“. Поет, як і багато інших, не намагається втікти від буденщини. Він знає, що „мечтая о многом, о многом, я счастлив и малым всегда“, хоч (кажучи про шлем):

Как радость и боль в человеке,
Нежнее любимых имен,
Его сохраняет навеки,
Как память военных времен.

Щирі й по-своєму коштовні вірші „Минувшее“, „Эпоха“ й „Песня“. Правда, ми не радимо авторів захоплюватись уткінською співучістю й красивістю, бо за ними іноді ховається вбогість думки. А в вірші „Песня“ — не тільки ритм уткінський, але й ціла низка слів, інтонацій і порівнянь, от як: „гитара семиструнная“, „и тут и там“, „простреленная рука“ й інш.

Якщо Захаров від захлинаючого, безмістовного „воспевания“, від застарілого (утафорського романтизму) перейде до гострої потрібної й сучасної тематики, до малювання конкретних образів і символів, і разом з тим не згубить співучості й мальовничості вірша, то він знайде свій справжній голос і зможе піднятися над цією, поки що попередньою книжкою.

I. К-ов.

В. МИНКО. Беладонна. ДВУ. 1929. Стор. 181, ціна 85 коп. Тир. 5000.

Проза В. Минка — відмінна од продукції (збірок слабших і досконаліших) останнього року. Відмінна і тематично і формально.

В той час, як переважна більшість молодих прозаїків приділяє свою увагу сучасному побуту, беручи його широко (то дуже „білі“,

то занадто „чорні“ фотографії А. Первомайського) — часом забарвлюючи, чи розбавляючи речі не завжди доречною лірико-романтико-символікою (О. Донченко), іноді розв'язуючи, чи хоч принаймні ставлячи, психоідеологічні проблеми (новели О. Кундзіча), — в той час В. Минко розробляє переважно і майже виключно (з п'яти речей — чотири) одну лише сторону побуту — відносини поміж жіщиною та мужчиною.

Більшість молодих авторів погроху вчать ся нарешті типізувати персонажів, а В. Минко просто розповідає від „я“ — від імені якогось молодого хлопця низку новел. І скрізь у нього цей розповідач однаковий — соромливий, ніяковий, майже цілком чесний і витриманий — а ті особи, що з ними він зустрічається і які, власне, стають за додаткових „героїв“ (головний майже завжди — оповідач) новел, — проходять перед читачем дуже нескреслені і дуже схематично-випадкові, щоб створити суцільний образ чи надовше лишитися в пам'яті читача.

До того ж В. Минка зовсім не цікавлять якісь там проблеми, принаймні, психологічні колізії, чи, на гірший випадок, хоч причиново-психологічні зв'язки в подіях та явищах, у стосунках людей. Він просто собі розповідає. І хоч це розповідання досить оригінальне, лаконічне, цілком відмінне від плужансько-сентиментальної манери розповідати, хоч навіть матеріал береться в трохи іншій, легко-комічній, весело-трагичній площині — ефект, все одно, досягається не на багато позитивно більший в порівнянні з ефектом від тих сентиментально-нудних оповідань.

Насамперед, в новелах В. Минка в більшості випадків брак елементарної мотивації — психологічної чи будь-якої взагалі. Все побудовано на випадку. В „Беладонні“ оповідач все випадково „зустрічається“; нещода, незакінчена новела „Фізкультурниця“ вся побудована на „зустрічах“, навіть краща новела в усіх збірках „Аліма“ — побудована виключно на випадкових зустрічах (правда, тут ці зустрічі якісь весело-правдоподібні, чомусь яраву приймає читач їх на віру).

В. Минко якийсь оригінальний натураліст. В новелах він прямо таки протокольно занотовує всі дрібниці — і зайві, і потрібні — оточення героїв, але оригінальний тому, що занотовує їх не довгими, безконечно-нудними реченнями (як от А. Первомайський), а лаконічними, стислими штрихами, часом

дуже влучним діалогом і т. ін. Писання В. Минка взагалі дуже „динамічні“ в тому розумінні, що протягом коротенького часу він накопичує надзвичайно багато подій, настроїв, змін ситуацій. Та цей же динамізм і найбільше шкодить авторові. Досить добре оволодівши діалогом, пи влучи майже цілу річ ним, автор дуже хапливо перебігає від події до події, від настрою до настрою, не даючи будь-якого зорово-психологічного „акомпаніменту“ до подій, не забарвлюючи художніми деталями кожну ситуацію,—а тому врешті нова ситуація і новий настрій сприймається, коли вже не лишилось майже ніякого сліду у пам'яті від ситуації попередньої.

Оця накопиченість матеріялу, оця просто таки скандальна безпорадність авторова дати лад художньому матеріялові своїх творів особливо позначилась на більшій речі автора „Беладонні“. Про цю безпорадність свідчить навіть літературне побудовання „Беладонні“: оповідання—записки від „автора“, початок роману про повію Льолю якогось Жоржа Анті (читач знає про нього лише з його записок), записки самої Льолі, дуже часто—різні щудулки, випадкові „вириття“ (то через щудулки, то ще через щось) Володимирові—все це нарешті створює чисто кінематографічний вінігрет (маємо на увазі, звичайно, повчаюче-безсюжетні фільми!), і читачеві,—не зважаючи навіть на динамічно-лаконічну авторovu манеру писати,—дуже таки тяжко впоратися з усім.

„Власть на місцях“ це—протокольне-наївна, та ще й зроблена „під придуркуватого“, хроніка днів військового комунізму на селі, пересипана то майже вдалими, а то просто „лідо-яшеківськими“ дотепами. Подібних „виливків“ (за М. Йогансеном) прозових взагалі ні писати, ні тим більше друкувати авторам не варто було б.

Такі от „натуралізми“ як—„підтрисаніми“... (слова Льолі) і подібні—іноді автор вживає майже доречі, а взагалі—не варто було б у художню річ скидати, мов у помийницю, все, що „є в житті“,—не в міркувань моральних, а виходячи з вимог хоч би тієї ж самої художньої доцільності. В Минкові треба як-найскорше позбутися отого безпорадно-безконтрольного, протокольного збирання всілякого мотлоху, що попадається авторові під руку. Шкодить дуже йому і манера розповідати новели від першої особи: тим більше, що протягом усієї книжки ця особа—однакова ісеєнька—молодий юнак, соромливий

коли з дівчатами і т. ін., і т. ін. Бо новог „Декамерона“ написати молодому письменникові тяжко, а зміна цього невід'ємного персонажу певно була б на користь авторові.

Цікаво, що В. Минко та С. Пилипенко складають якраз виняток (і тематично, і формально) в „школі“ плужансько-сентиментальної прози, створеній під „злим генієм“ того ж таки С. Пилипенка.. Але В. Минкові багато ще треба вчитися новельної техніки навіть у того ж таки С. Пилипенка („Тисячі в одиницях“). Ще занадто малокультурна його проза. Бо коли В. Минко не буде старанно розробляти матеріялу новел, то й та певна вправність у частині елементів художньої прози, що її має автор (докази—цікаві річ „Аліма“) буде використана в „холосту“—крім писань для легкої і дешевої розваги, В. Минко нічого не дасть. А в нього ж подібне, що й гостру художню деталь та якусь лаконічно-наївну правдивість розповіді (щось тесленківське, поставлене на іншу площу).

Технічно—що до обгортки і т. ін.—книжку видано не погано, хоч друкарських помилок та мовних недоречностей трапляється таки досить.

І. Гайд.

С. УТЕВСКИЙ. Петр Тамарин. Роман. Видавництво „Пролетарий“. Стр. 494. Ціна 2 крб. 90 коп.

Процес замирення інтелігенції в Жовтневою революцією, її перегворення й асиміляція в оточенні пролетаріату ще не досить повно показані в художній літературі, хоч і написано вже багато романів, повістей і оповідань, присвячених цій темі. Роман молодого автора „Петр Тамарин“ належить до тих творів, які не тільки відбивають те чи інше явище, ті чи інші побутові суспільні й політичні катастрофи, але ще й намагаються вказати дальші шляхи, намітивши ті віхи, по яких їхні персонажі повинні орієнтуватись, коли вони думають залишатись, так би мовити, „живими“, а не бути розтерзаними, розтоптаними твердою, незграбною, але сильною ногою переможної класи, що не звикла до тонкощів психологічних та естетичних аналізів, моральних обов'язків, інтимних переживань—всіх цих явищ, властивих красномовним і велеловним інтелігентам, як от сім'ї проф. Тамарина центральним персонажам роману Утевського. Ця книга приковує нашу увагу ще й тому, що вона написана одним з російських письменників на

Україні, відбиває ближчу нам дійсність, оточення. Крім професорської сім'ї, вона змальовує ще й пролетарське студентство в особі його кращої, передової частини—комсомолу, тому й читає її, переважно, студентство.

Уміло побудована любовна інтрига (крива, що вивозить невдалі речі), психологічні колізії, вирощені на ґрунті ідейного розходження й побутової окремішності; і нарешті скупі освітлені студентське життя (іспитова гарячка, взаємовідносини між викладачами й учнями, студентська громадськість); вчорашня героїня, що ще викликає до себе гострий інтерес; трагічний патос перших років революції; суміш смішного й великого, особистого з колективним—все це, хоч-не-хоч повинно захопити нового читача, що прагне ще раз пережити знайомі події або ознайомитись із ними, хто б не брав у них участь.

Як же автор справився з усім цим великим і відповідальним матеріалом? Навіть швидко читаючи цю велику книгу,—спадає на очі яскрава особливість, що, на жаль, належить до її додатних рис, особливості властива всім, або майже всім молодим авторам, які думають, що одними певними розмовами, вдалими або невдалими діалогами й окремими авторськими ремарками можна відобразити епоху, характерні особливості її людей і подій. Характер героїв, їхні звички, їхні нахили показані не відповідними вчинками, а словесною формулою, іноді дуже трафаретною. Тільки головний герой—Петро Тамарин—одягнений у деяку людську плоть. Тільки він один являє собою якусь індивідуальність, а останні, за винятком Фані Беровської і частково Соні—є алгебрійні формули, замість яких можна поставити кого хочете. Так для Фані (а значить і для читача) і Гриша й Абраша є „гарні, світлі“ хлопці. До того, в їхню „добродійність“ і всі додатні риси ми повинні вірити Фані на слово. Чимось іншим характеристичним не підтверджуються. Головний „злодей“—зять професорів—Аркадій Іванович проходить перед нами не сам, а лише його тінь, яку викликають репліки інших персонажів роману.

Що до самого професора Тамарина, то в тій частині, де його автор змальовує похмурим, зосередженим, зневіреном у своїх народолюбних і чоловіколюбних ідеях—толерантний, життєвий, реальний, хоч і ненавидить він пролетаріят за те, що він не дуже зацікавлений красним письменством, за те, що він ніби то не може мати творчого екста-

зу, за грубість і брутальність, за те, що він здібний лише на вбивства й руйнування. Мало вмотивовані його далішні вчинки, його перетворення, викликане появою в застарілій академічній сім'ї безпосередньої, життєрадісної, стійкої комсомолки Фані. Занадто вже сальним, плаксивим і захопленим до всього нового стає професор. Починає він з писання віршиків (де, мабуть, „Советский Союз“ обов'язково римується з реченням „Синих блуз“) і кінчає відвідуванням через день (яка ретельність!) хворої приятельки синові,—це все якось не личить старому вченому з світовим ім'ям, естетові й кабінетному робітникові.

Взагалі економічні, культурні або політичні зрушення для автора не є причиною психологічного зрушення. Останнє можливе (за автором) тільки в зв'язку з особистою сутічкою, з особистим впливом. Принаймні, в романі головний герой—Петро—свій трудний шлях від батьківського скептицизму до відданого будівника соціалізму проробляє під впливом зустрічі з Фанею. Ні широка пролетарська суспільність, ні буйний зріст нових пагірків у всьому—в літературі, в науці й техніці—не мали на нього такого впливу, як особисте зачаровання Фанею. Відсіла, як то було в старих мелодраматичних писаннях, і гарячкові маріння й видужання лише від одної присутності коханої й інші сентиментальні подробиці.

До невірної зображених осіб можна віднести і завідувача трансбойном (установа, де працював Петро) Гримгера. Дуже рано автор перехопив, помітив лише тепер, бюрократичне переродження деякої частини господарських керівників. Як ми вже казали роман у більшій своїй частині побудований на розмові. Діалоги, монологи, сп'ялі сипляться як „із рога ізобілія“. Описових місць дуже мало. А ті, що є, не дуже оригінальні. Опис часів року (зима, весна) має занадто хрестоматійний характер. Завод, зображений, як бідний преїскурант технічних термінів. Оскільки дія проходить у високо-інтелігентній сім'ї, треба було відповідно подати й мову, у всякім разі уникати таких зворотів, яких вживає дочка професора Соня—„сейчас к нам будуть гости“ (стор. 13). Зайва в книзі белетристична спроба Петра „Легкий хлеб“—довге і нарочито нудне, як жуйка, оповідання й спогади комсомолки Кіми про поїздку в Москву. Коли вже писати жанровим лексиконом, то авторові не треба було його

оздоблювати настільки, щоб це була стилізація. Все ж, не дивлячись на велику кількість недоліків, іноді досить великих, роман цінний для нас тим, що він, хоч не завжди вірно й певно, але все ж показує кончність для інтелігенції не тільки служити пролетаріатові на посаді підручного снєца, але й що старі цінності інтелігенції, — як загальнолюдська любов і правда, невизнання за пролетаріатом здібностей виробляти ідеїні багатства, творити і т. ін., знецінені нашим часом, що висунув на цих ділянках будівництва нового життя тисячі талановитих

пролетарів. Цікаві моменти ідейного психологічного осмосу між представниками рафінованої інтелігенції і нечупарами-пролетаріями. Легка мова, нескладна сюжетна конструкція, давно випробувана любовна інтрига, багато близьких моментів, невичерпаний у літературі сучасний побут інтелігенції, загострений особистими переживаннями, на ґрунті соціальних зрушень — роблять книгу читабельною. Попит на неї особливо великий у студентства й молоді. Ціна 2 крб. 90 коп. для індивідуального читача — висока.

І. К.

З М І С Т

	Стор.
Ада Негрі — Робітник. Поезії	3
Вас. Еллан (Блакитний) — З ранніх поезій. Ворожка. * * *	5
„ „ Мій сад.	6
М. Шульга-Шульженко — Рідний край — Галичина в ярмі.	7
Сава Голованівський — Другові	8
А. Олійник — * * *	10
Лев Скрипник — Будинок примусових праць (повість)	11
Мечислав Гаско — О-Кунь (ліролегенда)	35
Цішка Гартни — Проводи (оповідання)	39
Павло Нечай — Чесність з собою	47
„ „ — Секрет декохту	54
Олексій Кундзіч — Дідусь (новела)	59
Г. Овчаров — Про матеріал	60
З. Д. — Цішка Гартни (двадцять років літературної діяльності)	67
Вол. Кузьмич — Перший з'їзд Білоруської Асоціації Пролетарських Письменників.	71
Гергарт Поль — Нова німецька проза	73
Літературно-мистецька хроніка: Про молодого журналіста — <i>Ів. Глушенко</i> ; Увічнення пам'яті піонерів української Жовтневої літератури; Вечір пам'яті Василя Блакитного	80
Бібліографія: Войовничий провінціалізм — <i>В. Норд</i> ; Георгій Захаров „Черноморье“ — <i>І. Ков</i> ; В. Минко „Беладонна“ — <i>І. Райд</i> ; С. Утевський „Петр Тамарин“ — <i>І. К.</i>	88

КНИЖКА ШОСТА—ЧЕРВЕНЬ 1928

ЗМІСТ. Поезії: Б. Павлівський, І. Гончаренко, Т. Масенко, Є. Фомин, В. Рунін. **Проза:** В. Кузьмич—Авіо-спіралі (повість); П. Голота—Далина (повість). **Статті й нариси:** Л. Первомайський—Веселі нотатки похмурого подорожнього (нарис); Є. Холостенко—Два ювілеї; Л. Болобан—Технічні прийоми драматургії Карпенка-Карого; Д. Сірий—Пієси Івана Франка. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

КНИЖКА СЬОМА-ВОСЬМА—ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ 1928

ЗМІСТ. Поезії: Т. Масенко, М. Тарановський, А. Павлюк, Є. Фомин, В. Басок, І. Бойко, Кляшторний, А. Гурло. **Проза:** О. Іваненко—Манівцями (оповідання); Г. Дорина—Шляхом життя (оповідання); Д. Дельвіг—Електричні ночі (етюд); О. Кундзіч—Мг (новела). **Статті й нариси:** А. Леїн—Кіно для робітничої молоді; Т. Масенко—Битим шляхом по Україні (нарис); О. Кундзіч—Заведінка (нарис); Л. Первомайський—Веселі нотатки похмурого подорожнього; Ю. Вухналь—Про оповідання помбуха Степана Ароновича й конкуренцію (гумореска); К-н—До участі комсомолу в культурному процесі; М. Горький серед письменників; Церво Галь—Письменник, читач і література в Польщі. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

КНИЖКА ДЕВ'ЯТА—ВЕРЕСЕНЬ 1928

ЗМІСТ. Поезії: І. Гончаренко, Б. Павлівський, С. Голованівський, В. Чепурний, Є. Фомин, А. Олійник, В. Басок, В. Мараков. **Проза:** Л. Скрипник—Будинок примусових праць (повість); М. Дієв (В. Строменко)—На хуторі (оповідання). О. Кундзіч—Синя блуза (етюд); Д. Гордієнко—Поламани люди (оповідання). **Статті й нариси:** В. Кузьмич—5.000 км. на радянському літаку (нарис); К. К-ий—Сьогодні радянської кінематографії; О. Мак—Літературні пародії; Декларація АРМУ; М. Рудерман—Про два журнали. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

КНИЖКА ДЕСЯТА—ЖОВТЕНЬ 1928

ЗМІСТ. Поезії: О. Сорока, С. Голованівський, Я. Гримайло, В. Басок, І. Бойко, І. Гончаренко, М. Шеремет, А. Негрі. **Проза:** Л. Скрипник—Будинок примусових праць (повість); І. Кириленко—Одна доба (оповідання); О. Кундзіч—Ірраціональне (новела); І. Кмета-Єфимович—Дрібні оповідання. **Статті й нариси:** І. Паліївець—Сини землі колективної; П. Полтавець—Виставка преси в Кельні; В. Біляев—Літературний молодняк Донбасу. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

КНИЖКА ОДИНАДЦЯТА—ЛИСТОПАД 1928

ЗМІСТ. Поезії: Т. Масенко, Ю. Дубков, А. Олійник, Дм. Чепурний, Є. Фомин. **Проза:** Л. Скрипник—Будинок примусових праць (повість); К. Валовень—Будні (оповідання). **Статті й нариси:** Г. Овчаров—Підсумки Плеханівського десятиріччя; К. Маслівець—Адиге-черкеська література; В. М.—В. Сосюра. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

КНИЖКА ДВНАДЦЯТА—ГРУДЕНЬ 1928 р.

ЗМІСТ. Поезії: Ада Негрі, В. Еллач (Блакитний), Голованівський, М. Шульга-Шульженко, М. Гаско. **Проза:** Л. Скрипник—Будинок примусових праць (повість); Цішка Гартни—Проводи (оповідання); П. Нечай—Чесність з собою, Секрет декохту, (оповідання); А. Кундзіч—Дідусь (новела). **Статті й нариси:** Г. Овчаров—Про матеріал; З. Д. Цішка Гартни; Г. Поль—Нова німецька проза. Літературно-мистецька хроніка. Бібліографія.

РІК ВИДАННЯ—ДРУГИЙ

„МОЛОДНЯК“—виходить що-місяця (1—15 числа) на 8—10 друкованих аркушів (128—160 стор.).

„МОЛОДНЯК“—продається в усіх залізничних кіосках Контрагентства Друку на Україні.

ПЕРЕДПЛАТА ЖУРНАЛУ „МОЛОДНЯК“:

На рік	4 карб.
На 6 міс.	2 „
На 3 „	1 „ 10 коп.
На 1 „	— „ 40 „
Ціна окремого № (в роздр. продажу)—50 коп.	

Передплату надсилати на адресу: м. Харків, Пушкінська вул., № 24 (поштова скринька 300), Видавництво „РАДЯНСЬКЕ СЕЛО“, журнал „МОЛОДНЯК“.

1928